

MINISTERUL EDUCAȚIEI
UNIVERSITATEA "VALAHIA" DIN TÂRGOVIȘTE
IOSUD – ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE ECONOMICE ȘI
UMANISTE
DOMENIUL FUNDAMENTAL ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL ISTORIE

**APROVIZIONAREA CAPITALEI CU PRODUSE
AGROALIMENTARE ȘI ENERGIE ÎN
CONTEXTUL RAȚIONALIZĂRII ȘI DIMINUĂRII
CONSUMULUI (1979-1989)**

**CONDUCĂTOR DE DOCTORAT,
Prof.univ.dr. habil. Silviu-Marian MILOIU**

**DOCTORAND,
Mihai TRĂILĂ**

**TÂRGOVIȘTE
2023**

ABREVIAR	1
INTRODUCERE	2
CAPITOLUL I	18
Regimul Ceaușescu și autarhia economică a României	18
I.1 Criza petrolului și consecințele economice și sociale asupra României (1973-1989)	24
I.2 Controlul Secretarului General asupra aparatului de partid și de stat în anii 1980	29
I.3 Achitarea datoriei externe și consecințele economice și sociale ale acesteia	34
I.4 Modelul dezvoltării bazat pe autarhia economică a R.S.R din anii 1980	40
I.5. Raționalizarea carburanților, energiei și bunurilor de consum	40
I.5.1 Regimul Ceaușescu și adoptarea politicilor de diminuare a importurilor și raționalizare a consumului	45
I.5.2 Măsurile legislative și administrative de raționalizare a bunurilor de consum și legitimarea doctrinară a acestora	48
I.5.3 Raționalizarea carburanților	51
I.5.4 Raționalizarea consumului de energie	61
I.5.5 "Alimentația științifică a populației" și legitimarea doctrinară a acesteia	73
I.5.6. Impactul unităților crescătoare de animale asupra aprovizionării populației cu carne și a exportului	77
CAPITOLUL AL II LEA	77
Aprovizionarea Capitalei în condițiile autoaprovizionării și raționalizării energiei	77
II.1 Dimensiunea Capitalei și planificarea aprovizionării acesteia în ultimul deceniu comunist	77
II.2 Raționalizarea energiei și măsurile specifice de diminuare a consumului energetic	88
II.3 Lanțul aprovizionării Capitalei (producător, magazin, consumator) și efectele alimentației științifice	94
II.4 Alternative în lanțul aprovizionării și alimentației locuitorilor din Capitală	105
II.5. Situația autoaprovizionării în București pe parcursul ultimului deceniu comunist	120
CAPITOLUL AL III LEA	136
Consecințele sociale ale politicii de raționalizare în municipiul București	136
III.1 Scăderea standardelor de viață și a nivelului de trai în București	136
III.2 Ineficiența aparatului de stat centralizat și local în distribuirea mărfurilor	155
III.3 Întreruperea curentului, apei calde și căldurii și consecințele acestora asupra confortului casnic	166

III.4 Efectele consumului de energie și carburanți asupra iluminatului public și mobilității populației	173
III.5 Implicațiile raționalizării consumului de energie asupra populației universitare, școlare și a sistemului de sănătate din București.....	182
III.6 O instituție socială a dictaturii ceaușiste – cozile la alimente și ecoul acestora în presa comunistă din Europa	188
CAPITOLUL AL IV LEA.....	199
Atitudinea populației Capitalei față de penuria alimentară și raționalizarea consumului de energie electrică și termică.....	199
IV.1 Problematika penuriei alimentare din perspectiva Securității.....	199
IV.2 Piața neagră – alternativă la aprovizionarea bucureștenilor cu produse agroalimentare și combustibili.....	204
IV.3 Opoziția bucureștenilor față de raționalizarea energiei și diminuarea consumului de produse alimentare.....	212
IV.4 Reflectarea penuriei alimentare și energetice în emisiunile posturilor de radio Vocea Americii și Europa Liberă.....	220
IV.5 Aprovizionarea Capitalei în lunile premergătoare evenimentelor din decembrie 1989.....	228
CONCLUZII.....	246
BIBLIOGRAFIE.....	254
ANEXE	265

REZUMAT

Cuvinte cheie: comunism, Capitală, aprovizionare, produse agroalimentare, energie termică și electrică, Nicolae Ceaușescu, raționalizare, economisire

Tema de cercetare abordează o caracteristică a anilor 1980, respectiv aprovizionarea Capitalei cu alimente și livrarea energiei termice și electrice către bucureșteni, în contextul măsurilor de raționalizare între 1979-1989. Pentru redactarea lucrării am utilizat cu precădere cercetarea multiarhivistică, folosind surse de la Arhivele Naționale ale României, Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității și Arhivele Primăriei București. Conținutul documentelor arhivistice și cel provenit din mass-media sau alte surse a fost valorificat prin analiza de conținut a rapoartelor, înștiințărilor, notelor informative, deciziilor, hotărârilor. Pentru că fondul CC al PCR, secția Cancelarie, reprezintă o sursă valoroasă sub forma stenogramelor ședințelor de lucru prezidate de Nicolae Ceaușescu, analiza de conținut ne-a permis examinarea critică a alocuțiunilor, pentru a discerne modul de abordare de către Ceaușescu a problemelor din sectorul agroalimentar sau din cel energetic. Principalele aspecte vizate sunt modul de abordare al președintelui, problemele și soluțiile identificate în raport cu realitatea, sugestiile miniștrilor sau ale diverșilor colaboratori, atmosfera de lucru și nivelul de implicarea al Elenei Ceaușescu, numărul 2 în partid, cu privire la tematicile penuriei alimentare și a frigului din Capitală. În analiza numeroaselor statistici – tabele sau simple date care semnificau cantități, procente de alimente și valori energetice – a fost necesară o atentă analiză statistică comparativă a cifrelor înscrise pe aceleași produse, pentru a avea o oglindă cât mai aproape de adevărul istoric.

Acestea și-au dovedit utilitatea, în special în studiul comparativ al datelor înscrise pentru aceleași produse, din graficele celor două surse primare de informații, dosarele de la CNSAS și ANR. În multe situații, rapoartele sau datele oferite de fondurile CC al PCR erau diferite de cele oferite de sursele Securității, primele încurajând politica lui Nicolae Ceaușescu prin raportări false.

Lucrarea de față este structurată în patru capitole, întregite de introducere, concluzii, anexe și bibliografie, arhitectura lucrării fiind în concordanță cu obiectivele propuse. Prin urmare, pentru lucrarea de față, am ales o abordare multidisciplinară, în care cercetarea istorică s-a îmbinat cu perspectiva sociologică, juridică și economică.

Primul capitol este dedicat prezentării contextului economic intern și extern și autarhiei ceaușiste, care vor crea premisele perioadei de neagră amintire a anilor '80. Principalele aspecte vizate au fost crizele petroliere, dezvoltarea industrială și creșterea datoriei externe. Totodată, s-a alocat un spațiu important ideologiei ceaușiste care a contribuit la deciziile neinspirate luate de secretarul general pe parcursul ultimului deceniu comunist. De asemenea, sunt redată și explicate decretul care au conferit legitimitate măsurilor de austeritate și cauzele reale ale raționalizării produselor agroalimentare și energiei la nivelul întregii țări.

În cel de-al doilea capitol, am analizat sistemul autoaprovizionării gândit de Nicolae Ceaușescu pentru cel mai mare oraș al țării și principalul centru industrial, cultural, universitar și medical al României. S-a realizat o analiză detaliată a Bucureștiului pentru a înțelege ce categorii socio-profesionale și de vârstă au fost nevoite să îndure cel mai mult politicile economice de austeritate. Nu a fost omis necesarul de hrană pentru populația Capitalei, conform noilor programe de autoaprovizionare, și ce procent din cantitățile planificate ajungea către centrele de desfacere pe parcursul perioadei în cauză. În același capitol este tratată și raționalizarea energiei termice și electrice cu implicațiile adiacente, consumul normat pe familii și spații de locuit sau temperaturile maxime admise. Totodată, sunt prezentate sursele alternative de aprovizionare și evoluția spațiilor comerciale, în raport cu dezvoltarea accelerată a Bucureștiului.

Cel de-al treilea capitol prezintă impactul social al măsurilor de austeritate asupra nivelului de trai bucureștean. În cele cinci subcapitole, problematica a fost abordată pe paliere diferite, precum cel alimentar, confortul casnic, mobilitatea populației și condițiile din sistemul universitar, școlar și medical. Imaginea anilor '80 reprezentată de cozile nocturne interminabile devine ecoul politicii comuniste pe plan extern, rezonând până în presa socialistă și comunistă.

Ultimul capitol abordează subiecte complementare, importante pentru contextul economic și social al perioadei studiate. Cum arhivele CNSAS au constituit o sursă documentară de un real folos, fără de care lucrarea nu ar fi fost dusă la bun sfârșit, primul subcapitol este dedicat analizei rapoartelor și notelor informative întocmite de ofițeri sau surse neidentificate ale Securității, în care descriau cauzele aprovizionării precare a Capitalei. Orice criză alimentară se traduce prin apariția pieței negre, cea care capătă amploare în perioadele de colaps economic. Două subcapitole sunt destinate opoziției și disidenței din București pe tema alimentației precare și a lipsei de energie termică. Ultimul subcapitol al lucrării expune aprovizionarea populației bucureștene în ultimele luni ale anului 1989, până în momentul izbucnirii evenimentelor din decembrie ale aceluiași an.

Unul dintre motivele determinante în alegerea acestei teme l-a constituit faptul că primii nouă ani de viață ai subsemnatului s-au suprapus cu perioada 1980-1989. Copilăria propriu-zisă în București am început-o în 1985, petrecându-mi următorii 13 ani în cartierul Berceni, zona Apărătorii Patriei-Piața Berceni. Chiar dacă m-am numărat printre cei care nu au simțit lipsurile alimentare, nu am uitat niciodată cozile și larma de voci din momentul în care se anunța aprovizionarea unui magazin alimentar: „puiii, băă!”. La Școala Generală nr. 93, m-am numărat printre pușinii care puteau aduce colegilor o portocală și câteva bomboane cubaneze. Toate acestea se întâmplau într-un oraș cu statut de capitală și de cel mai mare centru muncitoresc, educațional, medical și cultural din țară. În ciuda celor întâmplate, la nivelul populației exista percepția că Bucureștiul era aprovizionat cu produse agroalimentare la un nivel superior prin comparație cu restul țării. Dacă ne raportăm la locuitorii Capitalei care au trăit anii '80, aceștia prezintă narațiuni diferite despre trecut. O parte a acestora blamează cu toată convingerea regimul comunist pentru impunerea măsurilor de austeritate. Cealaltă parte consideră că, în ciuda unor aspecte negative, nimeni nu a murit de foame, realizându-se totodată construcții importante iar România fiind eliberată de povara datoriilor externe.

Cercetările de după anul 1989 dedicate perioadei ceaușiste au generat dezbateri istoriografice cu privire la politicile economice și sociale ale acestuia care au condus la prăbușirea regimului comunist, amintindu-se neajunsurile alimentare și frigul din locuințe, instituții sau de la locul de muncă. Astfel, condițiile de viață precare din ultima decadă comunistă au fost puse pe seama politicilor regimului comunist din perioada menționată pentru îndeplinirea realizărilor mult lăudate și dorite de Ceaușescu. Acestea constau, între altele, în industrializarea excesivă, construcția de la locuințe pe fondul unei urbanizări forțate și până la construcțiile grandioase, sau

achitarea datoriei externe. Aprovizionarea precară din celelalte orașe ale țării, prin comparație cu Capitala, crea de asemenea un sentiment de confuzie și chiar de vinovăție pentru locuitorii acesteia. De altfel, la nivelul întregii țări exista opinia unanimă că Bucureștiul era mult mai bine aprovizionat decât localitățile de origine ale multora dintre noii locuitori ai Capitalei. Cea mai mare parte a celor care avea rude sau cunoștințe în Capitală încercau să procure, prin intermediul acestora, alimentele care nu se mai găseau în provincie. Dacă această formă de turism alimentar s-a practicat până în decembrie 1989, nu același lucru se poate spune despre energia electrică și termică, unde Bucureștiul se supunea aceluiași decrete de raționalizare ca întreaga țară.

După anul 2000 au apărut o serie de lucrări de specialitate care au analizat perioada Ceaușescu, având la bază informațiile provenite din cercetarea documentelor din arhive și din mărturiile unor apropiați ai acestuia. Conținutul acestora face trimiteri la lipsurile alimentare, cozile permanente, frigul din locuințe pe timpul iernii și întreruperile curentului electric din ultima decadă comunistă, dar fără analize clare din care să reiasă cât de aprovizionat era Bucureștiul sau care au fost cauzele care au accentuat penuria alimentară în Capitală. Existența cozilor la carne, pâine, lactate m-au determinat să mă întreb dacă într-adevăr Capitala a fost favorizată din acest punct de vedere, în raport cu celelalte centre urbane, și în ce măsură bucureștenii au contribuit la efortul întregii populații pentru îndeplinirea obiectivelor trasate de Ceaușescu.

Lucrarea tratează diferențiat mai multe problematici, fiecare luând în discuție aspecte care țin de contextul intern și extern de la finalul anilor '70 și începutul anilor '80. În prima parte va fi descrisă politica autarhică a Secretarului General al PCR, impactul datoriei externe asupra acestora și decretele care au consfințit legal măsurile de raționalizare și economisire a produselor alimentare și energiei. Referitor la datoria externă, cuantumul acesteia crescuse de la 5,2 miliarde de dolari la nivelul anului 1978 la 10 miliarde în anul 1981. Practic, în trei ani soldul acesteia s-a dublat.

Cum marile centre industriale erau importante consumatoare de energie, iar România nu era un mare producător care să se poată baza doar pe resursele interne, s-a trecut la importul masiv de hidrocarburi din Orientul Mijlociu. Evenimentele externe nu au fost favorabile acestei politici de import masiv al petrolului, piața mondială fiind afectată de două mari crize, în anii 1973 și 1979, dublate de războiul iranian-irakian. Aflându-se în imposibilitatea de a asigura energia necesară colosului industrial creat într-un timp foarte scurt, conducerea superioară de partid a impus o politică de reduceri în ceea ce privește energia termică și electrică, cu un impact puternic

asupra populației țării. Prin urmare, au fost emise Decretele nr. 281/1977, 283/1979 și 240/1982 care prevedeau reduceri la carburanți și energie termică și electrică.

În a doua parte, printr-o analiză sistematică, mi-am propus să analizez dacă Bucureștiul a avut un statut special comparativ cu restul țării în ceea ce privește vânzarea la liber sau pe cartelă, precum și cantitățile de alimente care reveneau pe cap de locuitor, conform politicilor de raționalizare și economisire din anii '80. Aceeași importanță este conferită modului în care a fost furnizată energia termică și electrică. Care dintre cele două aspecte a afectat cel mai mult populația Capitalei? În continuare, lucrarea abordează tematica aprovizionării interne a Capitalei și caută să răspundă la întrebări generate de aprovizionarea inegală, în raport cu zona de locuire. Astfel, sunt aduse în discuție toate aspectele legate de factorii care au influențat procesul de aprovizionare cu produse agroalimentare, și anume dacă a existat o ritmicitate a acesteia, dacă spațiile comerciale erau suficiente pentru necesarul de marfă sau pentru numărul în continuă creștere al cumpărătorilor și cât a contat noul mod de procurare a alimentelor pe „pile, cunoștințe, relații”. Chiar dacă nu reprezintă obiectul principal de studiu, am încercat să identific forme de opoziție ale bucureștenilor față de conducere cauzate de austeritatea cu care se confruntau zilnic și cum s-au manifestat acestea, fără a-mi propune tratarea sistematică a acestei chestiuni pentru care se cere o cercetare separată.

Ipoteza de la care a plecat această cercetare este că un regim dictatorial comunist, prin natura relației sale cu societatea, este relativ puțin racordat la nevoile și așteptările cetățenilor și are pretenția să obțină supunerea acestora față de obiective și proiecte definite pe baze și din rațiuni ideologice. Din aceste motive, regimul Ceaușescu a decis implementarea unor politici de limitare a aprovizionării populației și de raționalizare, fără a lua în calcul implicațiile sociale și fără a manifesta suficientă preocupare față de necesitățile indivizilor.

Scopul lucrării, plecând de la această ipoteză, este acela de a demonstra faptul că limitările impuse asupra consumului în Capitală nu s-au bazat pe o evaluare reală a capacității economiei, a măsurii în care asemenea politici puteau fi suportate de societate. Acestea au desconsiderat chiar realitățile economice pentru a satisface obiective de tip politic și ideologic, ceea ce a generat nemulțumiri pe plan social și disfuncționalități majore pe plan economic.

Obiectivele lucrării, din acest punct de vedere, au urmărit cercetarea politicilor de raționalizare și diminuare a consumului de produse agroalimentare și energie printr-o serie de investigații de arhivă ce vizează mai multe planuri interdependente. Astfel, am analizat premisele

ideologice, politice și economice ale acestor măsuri, și evaluarea rolului Secretarului General în elaborarea și implementarea acestor politici, în condițiile controlului cvasi-absolut exercitat asupra aparatului de partid și de stat, dar și al celorlalte paliere de decizie implicate. Cercetarea s-a concentrat asupra modalității în care s-a realizat aprovizionarea Capitalei cu produse agroalimentare de bază și a impactului raționalizării energiei electrice și termice asupra populației bucureștene. Am tratat disfuncționalitățile apărute în procesul de aprovizionare și din cadrul instituțiilor responsabile cu acesta, implicațiile sociale ale penuriei alimentare și energetice în Capitală, în special cozile, frigul din locuințe, de la locul de muncă sau din mijloacele de transport, precum și apariția pieței negre. Nu în ultimul rând am surprins reacțiile societății bucureștene față de politicile austere impuse de regimul Ceaușescu și am alocat un spațiu important în vederea conturării un tablou al situației alimentare a Bucureștiului din lunile premergătoare evenimentelor care au pus capăt regimului comunist din România.

Până în prezent nu există studii care să trateze în profunzime ultimul deceniu al regimului comunist la București din perspectiva pe care o propune această lucrare. Penuria alimentară sau lipsa energiei termice și electrice sunt amintite ca niște circumstanțe agravante ale comunismului în emisiuni de televiziune, în presa scrisă sau alte mijloace de informare. Dacă până în 1979 mărturiile atestă o aprovizionare decentă, după 1980 nivelul de trai din Capitală a scăzut dramatic, fără a determina o reacție publică din partea societății față de politica de raționalizare și economisire specifică acestei perioade. Prin urmare, am încercat să oferim o analiză complexă a politicilor regimului comunist de reducere sistematică și control al aprovizionării populației și a consecințelor acestora asupra nivelului de trai al populației bucureștene în ultima decadă comunistă, fără a neglija al doilea aspect care a contribuit substanțial la diminuarea standardelor de viață, lipsa agentului termic și energetic.

Ultimele două decenii ale regimului comunist din România s-au identificat cu conducerea autoritară a lui Nicolae Ceaușescu, care, treptat, și-a extins autoritatea în detrimentul celorlalți demnitari comuniști afirmați în perioada lui Gheorghe Gheorghiu-Deja care-și păstrasera încă o anumită autonomie de decizie. Momentul oportun s-a ivit în anul 1974, când Ceaușescu a devenit primul președinte al României. În luna decembrie a aceluiași an, prim-ministrul Ion Gheorghe Maurer și-a înaintat demisia. Astfel, Secretarul general a reușit, prin dobândirea celei mai înalte funcții în stat și demisia celui mai prolific prim-ministru comunist de până atunci, să-și impună dictatura asupra partidului și să accelereze programul de industrializare al țării. Prin industrializarea

masivă și rapidă, noul președinte urmărea obținerea independenței economice, dorind ca România să figureze printre statele puternic industrializate, devenind chiar un concurent pentru acestea pe piața internațională.

Pentru realizarea acestor obiective îndrăznețe s-au contractat numeroase credite externe cu ajutorul cărora s-au importat licențe de producție occidentale și s-au construit mari platforme industriale. Prin urmare, cuantumul datoriei externe a crescut de la 5,2 miliarde de dolari la nivelul anului 1978 la 10 miliarde în anul 1981. Practic, în trei ani soldul acesteia s-a dublat.

Cum marile centre industriale erau importante consumatoare de energie, iar România nu era un mare producător care să se poată baza doar pe resursele interne, s-a trecut la importul masiv de hidrocarburi din Orientul Mijlociu. Evenimentele externe nu au fost favorabile acestei politici de import masiv al petrolului, piața mondială fiind afectată de două mari crize, în anii 1973 și 1979, dublate de războiul iranian-irakian. Aflându-se în imposibilitatea de a asigura energia necesară colosului industrial creat într-un timp foarte scurt, conducerea superioară de partid a impus o politică de reduceri în ceea ce privește energia termică și electrică, cu un impact puternic asupra populației țării. Prin urmare, au fost emise Decretele nr. 281/1977, 283/1979 și 240/1982 care prevedeau reduceri la carburanți și energie termică și electrică.

Ideea independenței economice a fost reafirmată prin decizia lui Ceaușescu de a achita în întregime datoria externă a țării, pe o durată de timp cât mai scurtă. Decizia a fost luată într-un moment în care economia se confruntau cu grave probleme de aprovizionare cu materii prime, costul ridicat al petrolului, echipamentele învechite și producția neconformă pentru export. Nici în sectorul primar nu se înregistrau progrese, agricultura reușind cu greu să acopere necesarul intern de produse.

Această ultimă perioadă a fost guvernată de decretele care au impus măsurile de austeritate alimentară și energetică, ulterior fiind "suplimentată" cu programul alimentației științifice. Primele decrete care au instituit raționalizarea prin elaborarea unor norme de consum au fost cele din domeniul energetic, adoptate sub influența celei de-a doua crize mondiale a petrolului din anul 1979. Acestea au debutat inițial cu Decretul nr. 281/1977, care modifica și completa Decretul 620/1973, apoi au continuat cu Decretele nr. 283/1979 și nr. 240/1982, și nu în ultimul rând cu Decretul nr. 272 din 10 noiembrie 1987 care instituia temperaturi de 8-12 grade Celsius în locuințe. Privitor la noul mod de aprovizionare cu produse agroalimentare a populației imaginat de Secretarul General al PCR, acesta a fost legiferat prin două decrete, Decretul nr. 306 din

9 octombrie 1981 privind unele măsuri pentru prevenirea și combaterea unor fapte care afectau buna aprovizionare a populației și Decretul 313 din 17 octombrie 1981 privind unele măsuri referitoare la întărirea autoconducerii și autoaprovizionării teritoriale. Acestea au reprezentat începutul penuriei alimentare și al crizei energetice, ceea ce va schimba radical modul de viață al populației, inclusiv în București.

Dacă în perioada postcomunistă, mai cu seama în rândurile nostalgicilor regimului, a tins să se generalizeze – în mod neîntemeiat, așa cum vom vedea – expresia „toată lumea avea frigiderul plin”, nu se putea spune că fiecare avea căldură, apă caldă sau energie electrică fără întreruperi. Dimpotrivă, acestea erau oferite în baza unor norme de aplicare prevăzute în decretele prezidențiale, prin care agentul termic nu depășea o anumită valoare, apa caldă era livrată câteva ore pe zi sau pe săptămână, iar energia electrică era calculată pe apartament, membrii familiei sau al orelor de funcționare a aparatelor electrocasnice.

Această lucrare este un pas necesar spre o cunoaștere cât mai aproape de realitate a greutăților alimentare și energetice pe care populația Capitalei le întâmpina zilnic. Nu trebuie uitat că Bucureștiul era cartea de vizită a țării, găzduind toate instituțiile centrale ale statului și o parte însemnată a misiunilor străine. Cum Nicolae Ceaușescu dorea să-și conserve prestigiul extern câștigat în primii ani ai președinției sale, nu își permitea ca acesta să fie afectat de o imagine care să arate pauperitatea Capitalei, astfel încât, cel puțin pe hârtie, aceasta beneficia, de o serie de avantaje energetice și alimentare.

Consumul preconizat pe cap de locuitor la carne, produse din carne, pește, lapte de vacă și produse din lapte de vacă era diferențiat, fiind decise trei categorii de consum: Capitala, mediul urban și mediul rural. Dintre acestea trei, Capitala se situa pe primul loc, prin cantitatea care revenea fiecărui locuitor, de 90 kg la carne, 10 kg la pește, 250 litri la lapte și produse din lapte. Prin comparație, restul populației din mediul urban era nevoită să se mulțumească cu 70 kg de carne, 10 kg de pește, 220 litri de lapte și produse din lapte, doar cantitatea de pește fiind similară în cele trei medii de locuire. Aceste valori demonstrează că Bucureștiul a fost avantajat în raport cu celelalte centre urbane, situația menținându-se până în decembrie 1989.

Chiar dacă livrarea cantităților repartizate nu a fost niciodată îndeplinită în totalitate, populația Capitalei nu a fost afectată de introducerea cartelelor precum celelalte orașe. Conducerea consiliului popular a avut în atenție comercializarea produselor alimentare cu prezentarea buletinului pentru a evita turismul alimentar. Ședința care trebuia să instituie această condiționare

a fost dominată de discuții în contradictoriu pe tema acestei măsuri, Ion Anghel, directorul general adjunct al Direcției Comerciale, reușind dezamorsarea acestei intenții. Așa cum argumenta unul dintre participanți, o asemenea decizie ar fi creat mai degrabă confuzie în servirea clienților. De altfel, această măsură va reveni în atenția autorităților centrale în anul 1989, când acestea au introdus-o pentru a limita aprovizionarea cetățenilor care nu erau din Capitală, fără a-și dovedi însă utilitatea.

Bucureștiul nu a fost prin urmare supus cartelării alimentare specifice restului țării, dar aprovizionarea a fost planificată să livreze anumite cantități calculate pe cap de locuitor, care, ulterior, au fost supuse alimentației științifice. În ciuda regimului preferențial de care se îngrijea chiar președintele țării, problemele din aprovizionarea Bucureștiului au existat încă de la începutul deceniului al nouălea. Mărturiile din scrisorile interceptate de Securitate atestă lipsurile alimentare din magazine și cozile de sute de persoane, fapt întărit de relatările jurnaliștilor străini prezenți la Universiada '81. Situația nu a cunoscut îmbunătățiri în perioada cincinalului 1981-1985 iar livrările s-au situat între același interval de valori din perioada anterioară. De cele mai multe ori, lipsa unei ritmicități în aprovizionarea unităților alimentare impulsiona populația bucureșteană să-și facă provizii, ceea ce accentua achiziționarea de produse în surplus, chiar dacă cetățenii nu aveau nevoie de respectivul produs pe termen scurt.

Cu toate acestea, Capitala a fost un oraș în care nu a existat raționalizare, a fost păstrată concepția că produsele pot fi cumpărate în mod liber, chiar dacă în anumite cantități, fapt confirmat de rezidenți ai Capitalei precum George Udrea și Mirela Popa.

După cum am menționat mai sus, decretul responsabil cu raționalizarea produselor agroalimentare au fost completate de către conducerea superioară de partid cu programul alimentației științifice. Acest program nu a reprezentat o noutate a regimului comunist românesc. Conceptul de alimentație rațională, conform unor criterii medicale bazate pe indicatori de vârstă, gen, profesie, consum energetic, stare fiziologică, fusese elaborat încă din 1964. Această nouă paradigmă a devenit un vector important în studiile medicale. Rolul alimentației raționale ca mijloc de prevenție a unor patologii cauzate de o alimentație dezzechilibrată a fost tratat, între alții, de prof. dr. Iulian Mincu, în cartea *Alimentația rațională a omului sănătos*, publicată în anul 1978. Acesta s-a dovedit a fi un ghid medical prin intermediul căruia era promovată o alimentație sănătoasă, lucrarea tratând subiecte precum bazele biochimice ale alimentației, grupele de alimente, gastrotehnica, numărul de calorii pe medii de activitate, tipuri de legume specifice fiecărei luni,

modele de meniuri pe anotimpuri și un exemplu de rețetar pe bază de vegetale – sau combinate cu carne – și până la deserturi.

Statutul, experiența și cărțile sale despre alimentație vor reprezenta principalele atuuri pentru a fi numit coordonatorul noului program gândit de Ceaușescu, în baza noilor norme calorice revizuite de OMS. Astfel, programul implementat în anii '80 a fost văzut de către regim ca o necesitate a momentului deoarece vechile norme erau considerate a fi depășite sub raport științific. Secretarul General al PCR a avut în felul acesta acoperirea perfectă pentru a-și legitima măsurile de raționalizare și a pune deficiențele din aprovizionare pe seama tendințelor de supraalimentare a populației. Pentru o monitorizare mai bună a alimentației, acesta susținea aducerea hranei cât mai aproape de consumatori, prin prezența și extinderea rețelei de cantine, microcantine și bufete aflate pe platforme muncitorești, centre universitare sau unități școlare, piețe comerciale și artere aglomerate. De fapt, Ceaușescu, prin dezvoltarea acestei rețele, obliga indirect populația să-și procure hrana din aceste centre. Nimeni nu era obligat să cumpere de acolo, dar în lipsa alimentelor din unitățile alimentare sau a timpului pierdut cu aprovizionarea, bucureștenii erau constrânși să în considerare aceasta alternativă. În acest mod, programul oferea avantaje statului de ordin financiar, alimentar și productiv, ținând cont că proporția carne-legume s-a diminuat permanent în detrimentul celei dintâi. Reducerea raportului de carne s-a realizat fără a ține cont că deja se introdusese adaosul de soia în preparatele din carne, spre finalul ultimei decadei comuniste. Anvergura programului a fost demonstrată de planul rețelei de cantine, care până în 1990 trebuiau să atingă o producție de 6 975 000 meniuri pe zi, echivalentul a 4 883 tone /zi, la final urmărindu-se ca un procent de 57% din populația urbană a țării să beneficieze zilnic de un meniu compus din trei feluri de mâncare, în greutate de 700 grame.

În cadrul acestui program, Capitala a devenit inițiatoarea acestui proiect, prin numărul cantinelor deja existente și a celor care urmau să se construiască. La nivelul anului 1987, capacitatea de pregătire a meselor zilnice era de aproximativ 600 000 meniuri, cu un număr de 550 000 de locuri la mese în cantine și microcantine. După cum va susține profesorul Mincu după căderea regimului comunist, publicul nu trebuia să confunde noțiunea de „alimentație rațională”, care era destinată uzului medical, cu „rația alimentară”, concept creat de Ceaușescu. Așadar, este foarte posibil ca Nicolae Ceaușescu doar să se fi folosit de acești termeni asemănători, dar cu aplicabilitate diferită, pentru o accentuare a raționalizării alimentelor.

Cauzele crizei alimentare au fost numeroase, dar cea mai importantă era legată de producția agricolă la cereale, legume, fructe redusă cantitativ. Furajele erau insuficiente iar complexele zootehnice se confruntau cu o mortalitate ridicată în rândul animalelor. În plus, producția principală era destinată exportului iar consumului intern îi erau rezervate mărfurile neexportabile, precum grăsimile sau tacâmurile de pui. În ultimii ani ai comunismului, cifrele recoltelor erau falsificate grosolan, cantitățile reale fiind mărite de câteva ori în datele oficiale. Trebuie specificat că aceste informații existau în buletinele Securității, cu mențiunea de a fi înaintate către structurile superioare.

Pentru o vreme, așa cum vom arăta, mitul „bunului împărat” l-a exonerat pe liderul comunist de blamul public, alții, mai ales soția sa lipsită de carismă, Elena Ceaușescu, fiind considerați vinovați pentru lipsurile îndurate de bucureșteni. Nicolae Ceaușescu era considerat victima dezinformării cu privire la modul în care se desfășura aprovizionarea Capitalei. Notele informative din dosarele Consiliului Național al Arhivelor Securității demonstrează însă contrariul, iar stenogramele ședințelor de lucru ale Comitetului Central al PCR întăresc această perspectivă.

Pe măsură ce achitarea datoriei externe își urma cursul, și-a făcut simțită prezența consecințele politicii de diminuare a cantităților de alimente care erau distribuite celui mai mare oraș al țării prin cozile uriașe la alimente și combustibil și bulevardele goale peste care domnea întunericul. Acestea au devenit o ilustrare a ultimului deceniu comunist și o dovadă de netăgăduit că politica autarhică a secretarului general al PCR s-a dovedit falimentară, acesta pierzând, treptat, până și sprijinul presei socialiste sau comuniste din Europa, unde a ajuns să fie oferit ca un exemplu negativ.

Din anul 1986, Ceaușescu a dispus o accelerare a plăților către creditorii externi, cea mai mare parte fiind achitată între 1986-1989. Această decizie presupunea o creștere a exporturilor de produse industriale în vederea obținerii de devize convertibile. Multe dintre acestea întâmpinau mari probleme de calitate fiind refuzate la export, astfel că o parte din pierderi era compensată prin majorarea exportului de alimente. Drept consecință, statisticile au înregistrat după anul 1985 o scădere semnificativă a cantităților de produse agroalimentare destinate Capitalei, ceea ce a agravat și mai mult situația alimentară a populației. Cu toate că trei ani mai târziu secretarul general a majorat procentul de produse agroalimentare cu 20 %, această sporire provenea din diminuările repetate pe anii anteriori și nu a adus o îmbunătățire vizibilă în procesul de aprovizionare. Chiar

dacă președintele a fost criticat pentru cozile la alimente din București și aprovizionarea inferioară din provincie, mai ales prin intermediul scrisorilor către postul de radio „Europa Liberă” și în mass-media externă, situația nu a cunoscut nicio ameliorare.

Pentru aprovizionarea unui oraș de mărimea Bucureștiului în felul imaginat de conducerea superioară de partid era nevoie de o conlucrare apropiată între ministerele și direcțiile responsabile cu livrarea produselor agroalimentare. Ministerul Industriei Alimentare și Agriculturii (ulterior divizat în două ministere), Ministerul Comerțului Interior, Direcția Generală Comercială a Municipiului București, Întreprinderile Comerciale, depozitele și unitățile alimentare comerciale nu au reușit să respecte indicatorii de plan, rezultând sincope în aprovizionarea ritmică a Capitalei. O bună parte din neregulile înregistrate în aceste instituții erau cunoscute de către instituții precum Securitatea, fiind întocmite rapoarte zilnice către superiori.

În această etapă a cercetării, nu putem afirma fără niciun dubiu dacă Nicolae Ceaușescu s-a lăsat influențat de rapoartele false sau acestea au reprezentat o simplă scuză pentru continuarea politicii de austeritate, în vederea îndeplinirii unor noi obiective economice care nu țineau cont de realitățile sociale. Practic, era imposibil să se realizeze o aprovizionare echilibrată la nivelul Bucureștiului și a țării în condițiile situației dezastruoase înregistrată la programul de tăiere la carne. În urma unei ședințe din luna noiembrie a anului 1989, ministrul agriculturii Gheorghe David, de altfel unul dintre specialiștii domeniului pe care îl coordona, afirma că „situația este foarte proastă pentru că din programul de tăiere la carne nu am realizat decât 12% din consumul pe lună”. Astfel, la carnea de porc se realizase doar 7,3% din planul de consum iar la carnea de pasăre numai 10%. Cu doar o lună jumătate înainte de evenimentele din 1989, conform procentelor avansate de ministrul agriculturii, carnea era inexistentă. Pentru a fi îndeplini sarcinile venite de sus, asigurarea cantităților destinate Bucureștiului ar fi presupus înfometarea populației din județele responsabile cu livrarea acestui produs.

Pe lângă insuficiența cantităților livrate, populația Bucureștiului a fost nevoită să se confrunte cu calitatea inferioară a produselor agroalimentare și cu prețul consistent majorat al acestora. Sistemul comunist din România era practic falimentar în toamna anului 1989. Cu toate că se trecuse la folosirea înlocuitorilor și adaosurilor în preparatele din carne, nu s-a văzut nicio ameliorare. Soluțiile găsite pe moment de Paula Preoteasa, ministrul industriei alimentare, era „celebrul” amestec al cărnii tocate cu soia, într-o concentrație de adaos de 30%. Importanța Capitalei a fost menținută și la acest tip de preparat, astfel încât fiecărui locuitor al Capitalei îi

reveneau 446 gr/zi din acest amestec, carne-soia-alte adaosuri. Calculată împreună cu populația din comunele și orașele din Sectorul Agricol Ilfov, media scădea la 391 gr/zi/locuitor.

Opiniile legate de aprovizionarea cu alimente au dat naștere la controverse. Cei care au suferit stând la cozi și care au întâmpinat adevărate greutăți în procurarea alimentelor își amintesc cu neplăcere de acea perioadă, în vreme ce alții susțin, privind retrospectiv, că toată lumea avea frigiderul plin. Până și cei din ultima categorie admit că era obligatoriu să ai cunoștințe în acest tip de comerț, influență, acces la piața neagră sau doar să monitorizezi când soseau produsele și să stai la coadă. Ultima condiție era mai dificil de realizat dacă erai angajat.

Dacă din punct de vedere al aprovizionării, Bucureștiul a fost privilegiat, nu putem spune același lucru despre livrarea agentului termic sub formă de căldură și apă caldă sau a energiei electrice. În scăderea nivelului de trai din ultima decadă comunistă un rol la fel de important ca cel al penuriei alimentare i-a fost atribuit crizei energetice. Aceasta a fost pusă pe seama deciziilor lui Nicolae Ceaușescu de a supradimensiona siderurgia și alte sectoare industriale cu ajutorul creditelor externe și de a plăti datoria externă a țării într-un timp foarte scurt, măsuri compensate prin livrarea agentului termic la limita supraviețuirii și întreruperile repetate de curent electric.

Procesul diminuării consumului de combustibili petrolieri pentru producerea energiei termice în semestrul II din 1982 și în anii 1983-1985 a prevăzut înlocuirea combustibililor lichizi cu cei solizi inferiori, deșeuri combustibile și alte resurse energetice refolosibile. Cu toate că s-au cheltuit resurse financiare importante pentru îndeplinirea acestui plan, rezultatele nu fost cele așteptate, dovadă că până la căderea regimului situația s-a agravat prin raționalizări repetate ale energiei.

Capitala s-a supus decretelor de raționalizare a energiei pe tot parcursul anilor 1980, temperatura medie oscilând în funcție de zonă sau bloc. Dacă locuiai la etajele superioare ale unui bloc, agentul termic și apa caldă erau livrate cu greutate din cauza presiunii scăzute. O alternativă la lipsa căldurii din apartamente o reprezenta încălzirea la aragaz sau improvizațiile electrice, calorifere pe ulei sudate în fabrică, reșourile. Toate puteau fi periculoase, mai ales pentru cei care preferau utilizarea aragazului, în condițiile în care acesta livrarea se întrerupea iar când revenea pe timpul nopții putea conduce la deces prin asfixiere. Din păcate s-au înregistrat asemenea decese, cum a fost cazul poetului Grigore Hagiu și a soției sale Gabriela Cressin, sau a directorului Muzeului Literaturii Române, Alexandru Oprea.

Raționalizarea energiei termice și electrice a fost practic o nouă factură pentru români, pe care au achitat-o sub forma unui deceniu în frig. Pe lângă strategia economică greșită de supradimensionare a unei industrii consumatoare de energie și dependentă de petrol, Nicolae Ceaușescu a susținut proiectele Turceni-Rovinari și Anina, fără o bună documentare a specialiștilor. Rezultatele așteptate au întârziat să apară, ceea ce a creat un deficit în rețeaua națională de circa 3 000 MW. Odată cu măsurile de economisire a carburanților și iluminatului public, Bucureștiul devenea un oraș cu bulevarde goale peste care, în lunile de iarnă, domnea întunericul de la ora 17. În sezonul rece, în locuințe, birouri, săli de clasă, amfiteatre universitare, săli de spectacole și spitale, se înregistrau temperaturi care coborau până la 5-6°C sau în cazuri speciale sub 0°C. Temperatura maximă este greu de estimat, fiecare familie, în funcție de zona unde locuia în Capitală, putând să folosească ca sursă de încălzire gazul sau curentul electric, acestea nefiind livrate sau sistate uniform pe întreg cuprinsul sectoarelor. Toate aceste raționalizări energetice erau însoțite de un calcul defalcat al consumului pe membru de familie, camere și aparte electrocasnice și de majorări permanente ale gigacaloriei sau kilowattului.

În ciuda acestor raționalizări și diminuări ale consumului alimentar și energetic, opoziția societății civile față de conducerea partidului a fost palidă. Micile încercări de protest s-au rezumat la câteva afișe, pliante sau manifestarea publică a nemulțumirilor în discuțiile cu apropiații sau de cele mai multe ori la cozi. Nici scrisorile adresate posturilor de radio Europa Liberă sau Vocea Americii nu au îngrijorat conducerea superioară de partid, care în lipsa unei forme majore de dizidență sau opoziție, au considerat lipsa de reacție ca pe o formă de legitimare a măsurilor de austeritate. Paradoxal, cultul personalității al familiei Ceaușescu creștea proporțional cu foamea și frigul îndurat de bucureșteni, care erau nevoiți să participe, indiferent de situație, la marile manifestații dedicate președintelui sau la alte evenimente cultural-artistice cu caracter ideologic. Teoretic, amploarea unor asemenea măsuri ar fi putut determina populația unei capitale de dimensiunea Bucureștiului să ia atitudine, inițiind diverse forme de protest pentru a lupta pentru supraviețuire ca într-un oraș asediat precum Leningradul în cel de-al Doilea Război Mondial.

Această lipsa de reacție a societății poate fi pusă, cel puțin din punct de vedere alimentar, pe seama pieței negre, care reprezenta principala sursă de achiziții a bunurilor alimentare, pentru cei mai descurcăreți. Piața neagră a fost de fapt singura piață liberă adaptată principiilor sale din lumea liberă, cererea și oferta. Principalele produse tranzacționate erau cele de import, cafea, țigări,

băuturi fine, fructe, haine, electrocasnice, dar și altele de producție internă de la combustibil până la carne. Această piață neagră nu putea să existe fără patronajul persoanelor influente din instituțiile de coerciție, Securitatea și Miliția, pe care Ceaușescu le desemnase să anihileze aceste forme de comerț. Pentru aceștia era o sursă de aprovizionare gratis și de venituri consistente.

Chiar dacă a locuit într-un oraș privilegiat, populația Bucureștiului și-a adus propria-i contribuție la efortul întregii țări de a îndeplini obiectivele politicii autarhice a lui Ceaușescu. Cu toate că peste două milioane de locuitori trăiau, munceau, învățau în frig cel puțin patru luni pe an iar produsele agroalimentare erau obținute după ore de stat la cozi sau în schimbul unor servicii, nu a existat o opoziție manifestă la scară largă față de aceste măsuri. Lipsa acesteia i-a întărit convingerea secretarului general că populația se afla alături de regim și susținea noile planuri economice. Nu trebuie uitat faptul că Nicolae Ceaușescu își dorea o populație numeroasă și în consecință a stimulat natalitatea prin măsuri foarte hotărâte. Noua generație, născută în anii '80, trebuia să îndure greutățile, inclusiv frigul și foamea, și să adere la comunismul de tip neostalinist al secretarului general, promițându-i-se un viitor de aur. Atitudinea populației Capitalei a fost una a neputinței, mulți alegând să îndure privațiunile și să privească cu ură privilegiile nomenclaturii. Alții au aplicat pentru pașapoarte iar cei mai curajoși au trecut granița ilegal sau și-au pierdut viața în aceste încercări. Consecințele deciziilor financiare și politice specifice deceniului al nouălea luate de familia conducătoare vor anula meritele perioadei de popularitate a lui Nicolae Ceaușescu. Cu toată frica generată de aparatul represiv, ura acumulată împotriva regimului a erupt odată cu evenimentele din decembrie 1989 care au pus capăt regimului comunist.

BIBLIOGRAFIE

A. Izvoare inedite:

1. Arhive:

a. Arhivele Naționale ale României

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Secția Economică: Dosar nr.13/1190/1979; Dosar nr. 31/1979; Dosar nr. 48/1979; Dosar nr. 60/377/1789; Dosar nr. 72/1979; Dosar nr.114/1789; Dosar nr.119/324/1979; Dosar nr. 377/1979; Dosar nr. 18/1226/1980; Dosar nr. 48/1980; Dosar nr. 65/1980; Dosar nr. 76/1980; Dosar nr. 103/1980; Dosar nr. 116/1980; Dosar nr. 122/1980; Dosar nr. 212/1980; Dosar nr. 152/1980; Dosar nr. 12/1981; Dosar nr. 17/1981; Dosar nr. 39/1330/1981; Dosar nr. 52/1981; Dosar nr. 56/1981; Dosar nr. 68/1981; Dosar nr. 90/1981; Dosar nr. 98/1322/1981; Dosar nr. 101/1981; Dosar nr.137/1981; Dosar nr. 228/1981; Dosar nr. 2/361/1982, vol. II; Dosar nr. 22/1982; Dosar nr. 24/1982; Dosar nr. 31/1369/1982; Dosar nr. 32/1368/1982; Dosar nr. 34/1982; Dosar nr. 38/1982; Dosar nr. 53/1982; Dosar nr. 72/1982; Dosar nr. 79/1982; Dosar nr. 91/1982; Dosar nr. 92/1982; Dosar nr. 121/1982; Dosar nr. 122/1982; Dosar nr. 155/1982; Dosar nr. 178/1982; Dosar nr. 189/1982; Dosar nr. 193/1982; Dosar nr. 277/1982; Dosar nr. 281/1982; Dosar nr. 282/1982; Dosar nr. 350/1982; Dosar nr. 378/1982; Dosar nr. 399/1982; Dosar nr. 51/1983; Dosar nr. 163/1983; Dosar nr. 180/1983; Dosar nr. 266/1983; Dosar nr. 356/1983; Dosar nr. 12/702; Dosar nr. 13/715; Dosar nr. 15/1483; Dosar nr. 79/1505/1984; Dosar nr. 80/1984; Dosar nr. 105/42/1984; Dosar nr. 149/1984; Dosar nr. 164/1984; Dosar nr. 210/1984; Dosar nr. 258/1984; Dosar nr. 17/1985; Dosar nr. 57/1985; Dosar nr. 58/1985; Dosar nr. 67/31/1985; Dosar nr. 70/1544/1985; Dosar nr.

92/411/1985; Dosar nr. 33/1986; Dosar nr. 83/1986; Dosar nr. 92/1575/1986; Dosar nr. 94/957/1986; Dosar nr. 116/1986; Dosar nr. 140/1986; Dosar nr. 197/1986; Dosar nr. 207/1986; Dosar nr. 218/1986; Dosar nr. 228/1986; Dosar nr. 283/1986; Dosar nr. 293/1986; Dosar nr. 307/1986; Dosar nr. 343/1986; Dosar nr. 485/1986; Dosar nr. 74/1987/1987; Dosar nr. 77/1234/1987; Dosar nr. 78/1370/1987; Dosar nr. 124/1041/1987; Dosar nr. 147/1987; Dosar nr. 148/1245/1987; Dosar nr. 155/241/1987; Dosar nr. 190/975/1987; Dosar nr. 204/1987, volum I, II/1239; Dosar nr. 205/1987, volum I, II/1239; Dosar nr. 221/395/1987; Dosar nr. 224/432/1987; Dosar nr. 234/1630/1987; Dosar nr. 260/434/1987; Dosar nr. 273/5674/1987; Dosar nr. 311/513/1987; Dosar nr. 316/501/1987; Dosar nr. 333/589/1987; Dosar nr. 334/588/1987; Dosar nr. 393/1651/1987; Dosar nr. 460/1987; Dosar nr. 550/1987; Dosar nr. 1/1755/1988; Dosar nr. 57/1988; Dosar nr. 64/1882/1988; Dosar nr. 94/1 77/1988; Dosar nr. 104/1683/1988; Dosar nr. 116/2512/1988; Dosar nr. 226/1719/1988; Dosar nr. 135/1988; Dosar nr. 246/1715/1988; Dosar nr. 251/1753/1988; Dosar nr. 253/1749/1988; Dosar nr. 273/1744/1988; Dosar nr. 294/1625/1988; Dosar nr. 397/1988; Dosar nr. 488/2379/1988; Dosar nr. 514/1988; Dosar nr. 596/1988; Dosar nr. 190/2254/1989; Dosar nr. 207/2249/1989; Dosar nr. 222/2420/1989; Dosar nr. 224/2398/1989; Dosar nr. 253/2438/1989; Dosar nr. 273/2450/1989; Dosar nr. 274/2448/1989; Dosar nr. 280/2359/1989; Dosar nr. 370/1989; Dosar nr. 372/1989; Dosar nr. 379/1989; Dosar nr. 385/1989; Dosar nr. 465/1056/1989; Dosar nr. 468/2246; Dosar nr. 530/2515;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Secția Cămarilor: Dosar nr.6/1980; Dosar nr. 6/1980; Dosar nr. 67/1980; Dosar nr. 74/1980; Dosar nr. 75/1980; Dosar nr. 76/1980; Dosar nr. 15/1982; Dosar nr. 42/1982; Dosar nr. 44/1982; Dosar nr. 23/1983; Dosar nr. 32/1983; Dosar nr. 53/1983; Dosar nr. 76/1983; Dosar nr. 80/1983; Dosar nr. 81/1983; Dosar nr. 23/1983; Dosar nr. 76/1983; Dosar nr. 56/1984; Dosar nr. 1/1985; Dosar nr. 66/1985; Dosar nr. 94/1985; Dosar n 225/1985; Dosar nr. 226/1985; Dosar nr. 61/1986; Dosar nr. 89/1986; Dosar nr. 92/1986; Dosar nr. 96/1986; Dosar nr. 81/1987; Dosar nr. 94/1988; Dosar nr. 82/1989; Dosar nr. 58/1989; Dosar nr. 130/1989; Dosar nr. 132/1989;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Cabinetul nr. 1, Nicolae Ceaușescu
Dosar nr.14; Dosar nr. 25; Dosar nr. 26; Dosar nr. 27; Dosar nr. 28; Dosar nr. 29; Dosar nr. 68; Dosar nr. 73;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Cabinetul nr. 2, Elena Ceaușescu:

Dosar nr. 1; Dosar nr. 3; Dosar nr. 6; Dosar nr. 8; Dosar nr. 20; Dosar nr. 44; Dosar nr. 103; Dosar nr. 171;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Secția Gospodăria de Partid: Dosar nr.3/2408/1989;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, , Secția Organizatorică: Dosar nr. 18/1979; Dosar nr. 30/1981; Dosar nr. 28/1982; Dosar nr. 44/1985; Dosar nr. 31/1986; Dosar nr. 10/1604/1987; Dosar nr. 16/1989; Dosar nr. 39/1989; Fond CC al PCR-Secția Agrară Dosar nr. 53/1314/1981; Dosar nr. 13/1982; Dosar nr. 30/1986; Dosar nr. 24/1987; Dosar nr. 66/1987; Dosar nr. 14/1988; Dosar nr. 17/1988; Dosar nr. 36/1989; Dosar nr. 78/2432/1989;

Fond pentru problemele Consiliilor Populare. Direcția organizare, control și administrație locală: Dosar nr.14/1979; Dosar nr. 17/1980; Dosar nr. 97/1980; Dosar nr. 101/1980; Dosar nr. 137/1980; Dosar nr. 175/1980; Dosar nr. 55/1981; Dosar nr. 57/1981; Dosar nr. 25/1982; Dosar nr. 32/1982; Dosar nr. 70/1985; Dosar nr. 82/1985; Dosar nr.126/1985; Dosar nr. 6/1987; Dosar nr. 27/1987; Dosar nr. 36/1987; Dosar nr. 37/1987; Dosar nr. 76/1987; Dosar nr. 21/1988; Dosar nr. 14/1989; Dosar nr. 17/1989;

Fond Comitetul pentru problemele Consiliilor Populare. Oficiul juridic: Dosar nr. 294/1979; Dosar nr. 238/1979; Dosar nr. 305/1980; Dosar nr. 308/1981; Dosar nr. 327/1984; Dosar nr. 328/1984; Dosar nr. 334/1985; Dosar nr. 341/1985; Dosar nr. 349/1986; Dosar nr. 355/1987; Dosar nr. 356/1987; Dosar nr. 357/1987; Dosar nr. 358/1987; Dosar nr. 368/1988; Dosar nr. 369/1988; Dosar nr. 374/1989; Dosar nr. 375/1989;

Fond Ministerul Comerțului Interior, Secretariat: Dosar nr. 4/1979; Dosar nr. 4/1979; Dosar nr. 15/1979; Dosar nr. 16/1979; Dosar nr. 21/1979; Dosar nr. 33/1979; Dosar nr. 39/1979; Dosar nr. 44/1979; Dosar nr. 57/1979; Dosar nr. 58/1979; Dosar nr. 26/1980; Dosar nr. 33/1980; Dosar nr. 14/1981; Dosar nr. 15/1981; Dosar nr. 17/1981; Dosar nr. 18/1981; Dosar nr. 20/1981; Dosar nr. 27/1981; Dosar nr. 28/1981; Dosar nr. 31/1981; Dosar nr. 3/1982; Dosar nr. 13/1982; Dosar nr. 18/1982; Dosar nr. 26/1982; Dosar nr. 32/1982; Dosar nr. 35/1982; Dosar nr. 38/1982; Dosar nr. 41/1982; Dosar nr. 14/1983; Dosar nr. 25/1983; Dosar nr. 29/1983; Dosar nr. 48/1983; Dosar nr. 1/1984; Dosar nr. 12/1984; Dosar nr. 5/1984; Dosar nr. 18/1984; Dosar nr. 20/1984; Dosar nr. 30/1984; Dosar nr. 31/1984; Dosar nr. 32/1984; Dosar nr. 41/1984; Dosar nr. 7/1985; Dosar nr. 15/1985; Dosar nr. 19/1985; Dosar nr. 21/1985; Dosar nr. 28/1985; Dosar nr. 42/1985; Dosar nr.

43/1985; Dosar nr. 51/1985; Dosar nr. 4/1986; Dosar nr. 12/1986; Dosar nr. 16/1986; Dosar nr. 17/1986; Dosar nr. 20/1986; Dosar nr. 30/1986; Dosar nr. 33/1986; Dosar nr. 13/1987; Dosar nr. 21/1987; Dosar nr. 41/1987; Dosar nr. 7/1988; Dosar nr. 8/1988; Dosar nr. 7/1989;

Fond Ministerul Comerțului Interior, Ordine: Dosar nr.1/1979; Dosar nr. 2/1979; Dosar nr. 22/1979; Dosar nr. 10/1982; Dosar nr. 31/1983; Dosar nr. 13/1987; Dosar nr. 15/1987; Dosar nr. 18/1987.

b. Arhivele Consiliului Național pentru Studiarea Securității

Fond Documentar:

Dosar D 0010780, vol.14-22, 33-38, 40; Dosar D 0013606, vol. 5-8; Dosar D 0012571, vol. 16-22; Dosar D 011491, vol.145, 146; Dosar D 0008566, vol. 12-17; Dosar D 0013141, vol. 1-7; Dosar D 0013381, vol. 24; Dosar D 0013421, vol. 16-18, 22-26, 30, 32-35, 40, 42, 92-93, 113, 157, 182, 192, 193; Dosar D 0013765, vol. 4; Dosar D 0016088, vol.14, 8-10; Dosar D 0016302, vol. 17; Dosar D 0016307, vol. 3; Dosar D 000180, vol. 1-17; Dosar D 0013725, vol. 2; Dosar D 0013307, vol. 3; Dosar D 0013055, vol. 6; Dosar D 0013307, vol. 1-3; Dosar D 0008566, vol. 19-29; Dosar D 0013308, vol. 1-5; Dosar D 0000021, vol. 12-23, 47-55, Dosar D 0013147, vol. 40; Dosar D 0000118, vol. 19; Dosar D 0000122, vol. 1, 2; Dosar D 0013314, vol. 22-24; Dosar D 0000205, vol. 2, 24-25, 27, 37; Dosar D 0000150, vol. 12; Dosar D 0016489, vol. 5; Dosar D 0008853, vol. 43, 45; Dosar D 0013421, vol. 28-30, 86-87, 129-130, 150, 152, 167, 184, 192-193; Dosar D 0013457, vol. 1, 4-5; Dosar D 0013410, vol. 9 (2p); Dosar D 0013866, vol. 8.

c. Arhiva Municipiului București

Fond Decizii ale Consiliului Popular al Municipiului București: Decizia nr. 691/1979; Decizia nr. 200/2923/mai 1979; Dispoziția nr. 67/26 ianuarie 1979; Decizia nr. 691/1979; Decizia nr. 1568/28 octombrie 1980; Referat din 5 octombrie 1980; Decizia nr. 777/1980; Referat nr. 101 145/12 mai 1980; Decizia nr. 3/1981; Decizia nr. 1842/ 15 decembrie 1981; Decizia nr.1228/1981; Decizia nr.121/1981; Referat nr.11123/8 decembrie 1981; Decizia nr.121/5 februarie 1981; Referat nr.101 399/13 august 1981; Decizia nr. 1163/18 august 1981; Decizia 381/5 martie 1981; Notă nr. 28 652/28 iunie 1982; Decizia nr.1895/9 iulie 1982; Raport nr. 2214/14 iunie 1982; Decizia 381/9 martie 1982; Decizia nr.149/2 februarie 1982; Decizia nr. 1118/15 iunie 1982; Proces-Verbal nr.15/13 decembrie 1982; Decizia nr.11/11 ianuarie 1983; Decizia nr. 423/8 martie 1983; Decizia nr. 2346/6 decembrie 1983; Referat nr. 9037/22 noiembrie 1983; Decizia nr.1716/20 septembrie 1983; Raport nr. 2984/01 septembrie 1983; Decizia nr. 391/05 aprilie 1983; Decizia

nr. 1306/1983; Decizia nr.1770/1983; Decizia nr. 426/20 martie 1984; Decizia nr. 1234/ 17 iulie 1984; Decizia nr. 11/1983; Decizia nr. 2346/1983; Notă nr. 55 700/10 iulie 1984; Decizia nr. 33/1985; Decizia nr. 1682/1985; Decizia nr. 880/1985; Decizia nr. 87/28 ianuarie 1986; Proces-Verbal nr.1/20 ianuarie 1986; Decizia nr.792/4 iunie 1986; Decizia nr.185/20 februarie 1986; Program de măsuri privind folosirea terenurilor agricole intravilane din București/1986; Decizia nr. 498/15 aprilie 1986; Decizia nr. 2396/9 decembrie 1987; Decizia nr. 636/1987; Dispoziția nr.1048/10 iunie 1987; Decizia nr. 2396/1987; Decizia nr. 564/1987; Decizia nr. 537/22 martie 1988; Decizia nr.1342/1988; Decizia nr. 131/1988; Decizia nr. 727/1989.

B. Izvoare editate:

a) Documente publicate:

1. Andreescu, Gabriel; Berindei, Mihnea (ed.), *Scrisori către Radio Europa Liberă*, vol. I, Editura Polirom, București, 2010.
2. Andreescu, Gabriel; Berindei, Mihnea (ed.), *Scrisori către Radio Europa Liberă*, vol. II, Editura Polirom, București, 2014.
3. Analele Sighet 10, Anii 1973-1989. Cronica unui sfârșit de sistem, Editura Fundația Academia Civică, 2003
4. Anton, Mioara, *Ceașescu și poporul: scrisori către "iubitul conducător" (1965-1989)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016.
5. Calafeteanu, Ion (coord.), Neacșu, Gheorghe, Stănescu-Stanciu, Teodora, *Când Europa arde... : ședințele CPEx și ale Biroului Permanent al CPEx din anul 1989 : documente*, Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, București, 2015.
6. Calafeteanu Ion, *Revoluția Română din Decembrie 1989: Documente*, Editura Mega, București, 2009.
7. Manolache, Dana-Ioana, *Scrisori către PCR: oamenii muncii și problemele lor în scrisorile către Nicolae Ceaușescu*. București, 2014.
8. Preda, Dumitru; Retegan, Mihai, *1989. Principiul dominoului. Prăbușirea regimurilor comuniste europene*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000

b) Memorialistică, jurnale:

1. Andrei, Ștefan, *I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, București: Adevărul Holding, 2011.
2. Curticeanu, Silviu, *Mărturia unei istorii trăite*, Editura Albatros, București, 2000.
3. Diea, Ion, *Amintiri din epoca de aur*, Editura Mybestseller, București 2021.
4. Funderburk, David, *Un ambasador american între Departamentul de Stat și dictatura comunistă din România 1981-1985*, Editura Dacon, Constanța 1994
5. Gigea-Gorun, Petre, *Un ministru de finanțe își amintește*, Vol. II, Editura Fundației "Scrisul Românesc", Craiova, 2004.
6. *Mărturii orale: anii '80 și bucureștenii*, ed. îngrijită de Ana Vinea, Editura Paideia, București, 2003
7. Niculescu-Mizil, Paul, *O istorie trăită*, Vol. I, Editura Enciclopedică, București, 2002.
8. Niculescu-Mizil, Paul, *O istorie trăită*, Vol. II, Editura Democrația, București, 2003.
9. Paraschiv, Vasile, *Așa nu se mai poate, tovarășe Nicolae Ceaușescu*, Editura Curtea Veche, București, 2007
10. Petcu, Mirela; Roguski, Camil, *Ceaușescu: adevărături din umbră. Convorbiri*, Editura Evenimentul Românesc, București
11. Popescu, Dumitru, *Cronos autodevorându-se*, Vol. I-VI, Editura Curtea Veche, București, 2007.

C. Lucrări și studii:

a. Lucrări și studii generale

1. Axenciuc, Victor, *Romania's Gross Domestic Product and National Income 1862-2010 : secular statistical series and methodological foundations*, Editura Academiei Române, București, 2017
2. Bacon, Walter Meredith, jr., *Nicolae Ceaușescu and Romanian politics : four conference papers*. University of Nebraska at Omaha. Departament of Political Science, Omaha, NE, 1994
3. Betea, Lavinia (coord.), Cristiana Diac, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țin, *Viața lui Ceaușescu*, Editura Adevărul Holding, București, 2012.
4. Betea, Lavinia (coord.), Cristiana Diac, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țin, *Viața lui Ceaușescu. Ucenicul Partidului*, vol. I, Editura Adevărul Holding, București, 2012.

5. Betea, Lavinia (coord.), Cristiana Diac, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țin, *Viața lui Ceaușescu. Fiul poporului*, vol. II, Editura Adevărul Holding, București, 2013.
6. Betea, Lavinia (coord.), Cristiana Diac, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țin, *Viața lui Ceaușescu. Tiranul*, vol. III, Editura Adevărul Holding, București, 2015.
7. Betea, Lavinia, *Maurer și lumea de ieri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
8. Budeancă, Cosmin; Olteanu, Florentin (coord.), *Stat și viața privată în regimurile comuniste*, Editura Polirom, București, 2010.
9. Budeancă, Cosmin, *Opoziție și solidaritate în comunism*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.
10. Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria Comunismului românesc*, Ed. Curtea Veche, București, 2005.
11. Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, Editura Humanitas, București, 2008, pp. 443-448
12. Deletant, Dennis, *România sub regimul comunist*, Editura Academia Civica, București, 2010.
13. Dragomir, Elena, *O relație asimetrică. România și Piața Comună (1957-1989)*, vol. I Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2022.
14. Dragomir, Elena istorie, *Opoziția din interior : România și politicile CAER față de CEE : (1957-1989)*, Cetatea de scaun, Târgoviște, 2019-2020. 2 vol.
15. Durandin, Catherine, *Nicolae Ceaușescu : adevăruri și minciuni despre un rege comunist*, Ed. Nemo, București, 1992.
16. Durandin, Catherine, *Nicolae Ceaușescu : vérites et mensonges d'un roi communiste*, Albin Michel, Paris, 2000.
17. Durandin, Catherine, *România mea comunistă*, Ed. Vreamea, București, 2018.
18. Fischer, Mary Ellen, *Nicolae Ceaușescu. A study in political leadership*, Lynne Rienner Publishers Boulder, London, 1989.
19. Fitzpatrick, Sheila, *Stalinismul de fiecare zi: viața cotidiană în Rusia Sovietică a anilor 1930*, Corint Books, București, 2016.
20. Jela, Doina, *Sfârșitul regimurilor comuniste. Cauze, desfășurare și consecințe*, Simpozion internațional 2009 Făgăraș, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011.
21. Kunze, Thomas, *Nicolae Ceaușescu: o biografie*, Ed. Vreamea, București, 2002.

22. Marin, Manuela, *Originea și evoluția cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu : 1965-1989*, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, 2008.
23. Murgescu, Bogdan, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, 2010.
24. Nicolaescu, Nicolae-Alexandru, *Identități sociale, culturale, etnice și religioase în comunism*, Editura Polirom, Iași, 2015.
25. Onișoru, Gheorghe, *Stalin și poporul rus. Stalinismul în România*, Vol. 2, Ed. Corint, București, 2021.
26. Pașca-Oprișiu, Vlad, *"Cincinalu-n patru ani și jumătate" (1971-1975). Nicolae Ceaușescu și economia României socialiste, de la tentații tehnocratice la primatul politicului*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2020.
27. Pârvulescu, Ioana (ed.), *Și eu am trăit în comunism*, Editura Humanitas, București, 2015.
28. Stanciu, Cezar, *Documente fundamentale ale regimului comunist din România (1948-1989)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.
29. Stanciu, Cezar, *Nicolae Ceaușescu și mișcarea comunistă internațională (1967-1976)*, Ed. a 2-a, Editura Cetatea de scaun, Târgoviște, 2020.
30. Stanciu, Cezar *Traversând infernul. Scurtă istorie a comunismului românesc (1949-1989)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2009.
31. Stoenescu, Lăcrămioara, *Memoria anilor '80 : nouă opozați ai regimului comunist*, Editura Fundației Culturale "Memoria", București, 2021.
32. Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate: o istorie politică a comunismului românesc*, Ed. rev. și adăug. Editura Humanitas, București, 2014.

b) Lucrări și studii speciale:

1. Anton, Mioara, „Cultura penuriei în anii '80: programul de alimentație științifică a populației”, în *Revista istorică*, vol. XXVI, nr.3-4, 2015, p. 345–356.
2. Banu, Florian. „Amorsarea” revoluției. *România anilor '80 văzută prin ochii Securității*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.
3. Bopp, Valeska, „Ne descurcăm” despre penuria economică și strategiile de supraviețuire din România anilor '80 și formele actuale de rememorare”, în *Anuarul de Istorie Orală*, nr. VII/2006, Cluj-Napoca, pp. 399-425

4. Burakowski, Adam, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu (1965-1989). Geniul Carpaților*, Editura Polirom, București, 2011.
5. Buga, Vasile, „Un sfert de veac alături de Nicolae Ceaușescu”, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1-2/2008, pp. 252-253
6. Burcea, Mihai, „Amintiri despre Ceaușescu”, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3-4/ 2020
7. Câmpenu, Pavel, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Editura Polirom, București, 2007.
8. Cereșeanu, Ruxandra, *Decembrie '89. Deconstrucția unei revoluții*, Editura Polirom, Iași, 2009.
9. Georgescu, Vlad, *România anilor 80, München, Colecția „Clio fără mască”*, Joe Dumitru Verlag, 1994
10. Klingman, Gail, *Politicile duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, Editura Humanitas, București, 2000.
11. Marius Oprea (coord.), Flori Bălănescu, Stejărel Olaru, *Ziua care nu se uită. Revolta brașovenilor din 15 noiembrie 1987*, Editura Polirom, Iași, 2002
12. Micu, Iulian, *Alimentația rațională a omului sănătos*, Editura Medicală, București, 1978.
13. Neculau, Adrian (coord.), *Viața cotidiană în comunism*, Editura Polirom, Iași, 2004
14. Opreș, Petre, „Nicolae Ceaușescu și datoria externă a României”, în *Arhivele Olteniei*, nr. 25, Editura Academia Română, 2011, p. 213-231.
15. Opreș, Petre, Avram, Cezar, „False reporting on the romanian agriculture production (1989)”, *Revista De Științe Politice*, vol. 37, 2013, pp. 217-233. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/false-reporting-on-romanian-agriculture/docview/1398811691/se-2>
16. Petrescu, Dragoș, *Entangled Revolutions. The Breakdown of the Communist Regimes in East-Central Europe*, Editura Enciclopedică, București , 2014.
17. Petrescu, Dragoș, *Explaining the Romanian Revolution of 1989*, Editura Enciclopedică, București, 2010.
18. Stan, Marius, „Cu sacoșa spre comunism. Programul științific de alimentație rațională în România socialist”, în Ruxandra Ivan (coord.), *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist, între ideologie și administrație*, Editura Polirom, București, 2009.
19. Stanciu, Mariana, Mihăilescu, Adina, „Poverty in Romania during 1945-1989”, în *Journal of Community Positive Practices*, vol. 18, no. 3 (2018), 21-38. Retrieved from

<https://www.proquest.com/scholarly-journals/poverty-romania-during-1945-1989/docview/2241218152/se-2>

20. Stanciu Cezar, „Nicolae Ceausescu and the origins of Eurocommunism” în *Communist and the Post-Communist*, nr. 48/2015, p. 83-95
21. Țăranu, Liviu, *Românii în epoca de aur*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.
22. Tiu, Ilarion, „Achitarea datoriei externe. ultimul proiect grandios al lui Ceaușescu”, în *Sfera Politicii*, vol. 22, nr, 3, 2014, pp. 101-107,134. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/achitarea-datoriei-externe-ultimul-proiect/docview/1628651339/se-2>

D. Resurse web:

1. <https://evenimentulistoric.ro/de-ziua-lui-ceausescu-sa-ne-amintim-de-programul-sau-de-infometare-stiintifica-a-romanilor-conceput-de-mincu-ministrul-sanatatii-al-lui-iliescu.html>, accesat astăzi 26.04.2021, ora 14.51
2. <https://historia.ro/sectiune/general/circulatia-autovehiculelor-in-romania-comunista-583038.html>, accesat astăzi 04 ianuarie 2023, ora 19.36
3. <https://jurnalul.ro/scinteia/special/condamnarea-la-foame-programul-de-alimentatie-stiintifica-a-populatiei-521489.html>, accesat astăzi 01.09.2021 , ora 18.51
4. <https://moldova.europalibera.org/a/28378687.html>, citat la 8.05.2020
5. <https://newsweek.ro/actualitate/cum-a-musamalizat-ceausescu-folosirea-unui-adeziv-radioactiv-in-alimente>, accesat la 13.01.2023, ora 10.25
6. <https://www.podul.ro/articol/3867/marturii-din-comunism-blestemati-fie-in-veci-cei-ce-si-au-batut-joc-de-noi-si-cei-care-plang-dupa-acele-vremuri-de-cosmar>
7. <https://www.rfi.ro/politica-90420-accent-istorie-criza-petrolului-1973-miza-resurselor>, citat la 08.05.2020
8. <http://suplimentuldecultura.ro/3417/crizele-alimentare-traume-ale-romaniei-recente/>, accesat la data de 27 februarie 2021, ora 20.18
9. https://ro.wikipedia.org/wiki/Universiada_de_var%C4%83_din_1981, accesat astăzi 27.12.2023, ora 5.31
10. https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/RAPORT%20FINAL_%20CADCR.pdf, accesat la data de 10 martie 2021, ora 18.40

E. Periodice:

Buletinul Oficial, 1973, 1977, 1979, 1981, 1981, 1985, 1987

Informația Bucureștiului, 1979, 1981, 1982, 1985, 1987, 1989

România liberă, 1979, 1981, 1982, 1985, 1987, 1989

Scânteia, 1979, 1981, 1982, 1984, 1985, 1987, 1989

MINISTRY OF EDUCATION
“VALAHIA” UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
IOSUD – DOCTORAL SCHOOL OF ECONOMIC AND HUMANISTIC
SCIENCES
FIELD OF FUNDAMENTAL HUMANISTIC SCIENCES
FIELD OF HISTORY

**SUPPLYING THE CAPITAL WITH
AGRICULTURAL PRODUCTS AND ENERGY IN
THE CONTEXT OF RATIONALIZATION AND
DECREASED CONSUMPTION (1979-1989)**

**DOCTORAL SUPERVISOR,
Prof. univ. dr. habil. Silviu-Marian MILOIU**

DOCTORAL CANDIDATE,

TÂRGOVIȘTE
2023

CONTENTS

LIST OF ABBREVIATIONS.....	1
INTRODUCTION	2
CHAPTER I	18
The Ceaușescu regime and Romania's economic autarky.....	18
I.1 The oil crisis and its economic and social consequences on Romania (1973-1989)	24
I.2 The General Secretary's control over the party and state apparatus in the 1980s	29
I.3 Paying off the external debt and its economic and social consequences	34
I.4 The model of development based on Romania's economic autarky in the 1980s.....	40
I.5. Rationalization of fuels, energy, and consumer goods.....	40
I.5.1 The Ceaușescu regime and the adoption of policies to reduce imports and rationalize consumption.....	45
I.5.2 Legislative and administrative measures to rationalize consumer goods and their doctrinal legitimacy	48
I.5.3 Rationalization of fuels	51
I.5.4 Rationalization of energy consumption	61
I.5.5 " <i>Scientific nutrition of the population</i> " and its doctrinal legitimacy	73
I.5.6. The impact of animal breeding units on the population's meat supply and exports.....	77
CHAPTER II.....	77
Supplying the capital under self-sufficiency and energy rationalization conditions	77
II.1 The size of the capital and planning its supply in the last communist decade.....	88
II.2 Rationalization of energy and specific measures to reduce energy consumption.....	94
II.3 The supply chain of the capital (producer, store, consumer) and the effects of scientific nutrition	105

II.4 Alternatives in the supply chain and nutrition of the inhabitants of the capital.....	120
II.5. The situation of self-sufficiency in Bucharest during the last communist decade	136
CHAPTER III.....	136
Social consequences of rationalization policies in Bucharest	
III.1 Decrease in living standards and quality of life in Bucharest.....	136
III.2 Inefficiency of the centralized and local state apparatus in distributing goods.....	155
III.3 Interruption of electricity, hot water, and heating and their consequences on household comfort.....	166
III.4 Effects of energy and fuel consumption on public lighting and population mobility ...	173
III.5 Implications of rationalizing energy consumption on the university, school, and healthcare systems in Bucharest.....	182
III.6 A social institution of Ceaușescu's dictatorship - food queues and their echo in the communist press in Europe.....	188
CHAPTER IV.....	199
The Attitude of the Population in the Capital towards Food Shortages and Rationalization of Electricity and Heating Consumption.....	
IV.1 The Issue of Food Shortages from the Perspective of the Securitate.....	199
IV.2 The Black Market - an Alternative for the Provisioning of Bucharest with Agro-Food Products and Fuels.....	204
IV.3 The Opposition of Bucharest Citizens to Energy Rationalization and Reduced Consumption of Food Products.....	212
IV.4 The Reflection of Food and Energy Shortages in the Broadcasts of Radio Free Europe and Voice of America.....	220
IV.5 The Provisioning of the Capital in the Months Leading up to the December 1989 Events	228
CONCLUSIONS.....	246
BIBLIOGRAPHY.....	254
ANNEXES	265

SUMMARY

Keywords: communism, Capital, food supply, agro-food products, thermal and electric energy, Nicolae Ceaușescu, rationalization, saving

The research topic addresses a characteristic of the 1980s, namely the supply of food to the Capital and the delivery of thermal and electric energy to Bucharest residents, in the context of rationalization measures between 1979-1989. In writing this work, multi-archival research was primarily used, using sources from the National Archives of Romania, the Archives of the National Council for the Study of the Securitate Archives, and the Archives of the Bucharest City Hall. The content of archival documents and that from the media or other sources was exploited through content analysis of reports, notifications, informative notes, decisions, and resolutions. Because the CC of the PCR fund, the Chancellery section, represents a valuable source in the form of transcripts of working meetings chaired by Nicolae Ceaușescu, content analysis allowed us to critically examine the speeches to discern Ceaușescu's approach to problems in the agro-food or energy sector. The main aspects addressed are the President's approach, the problems and solutions identified in relation to reality, the suggestions of ministers or various collaborators, the working atmosphere, and the level of involvement of Elena Ceaușescu, number 2 in the party, regarding food shortages and cold in the Capital. In the analysis of numerous statistics - tables or simple data that signified quantities, percentages of food, and energy values - a careful comparative statistical analysis of the figures entered for the same products was necessary to have a mirror as close as possible to historical truth. These proved their usefulness, especially in the comparative study of the data entered for the same products from the charts of the two primary sources of information, the files of the CNSAS and ANR. In many cases, the reports or data provided by the CC of the

PCR funds were different from those provided by the Securitate sources, the former encouraging Nicolae Ceaușescu's policy through false reporting.

This work is structured into four chapters, supplemented by an introduction, conclusions, annexes, and bibliography, the architecture of the work being in line with the proposed objectives. Therefore, for this work, a multidisciplinary approach was chosen, in which historical research was combined with sociological, legal, and economic perspectives.

The first chapter is dedicated to presenting the internal and external economic context and Ceaușescu's autarky, which will create the premises of the dark memory period of the '80s. The main aspects addressed were the oil crises, industrial development, and the increase in external debt. At the same time, an important space was allocated to Ceaușescu's ideology, which contributed to the uninspired decisions made by the general secretary during the last communist decade. Also, the decrees that conferred legitimacy to austerity measures and the real causes of rationalizing agro-food products and energy at the country level are recounted and explained.

In the second chapter, we analyzed the self-sufficiency system conceived by Nicolae Ceaușescu for the largest city in the country and the main industrial, cultural, university, and medical center of Romania. A detailed analysis of Bucharest was carried out to understand which socio-professional and age categories had to endure the most the economic austerity policies. The food needs of the population of the capital were not overlooked, according to the new self-sufficiency programs, and what percentage of the planned quantities reached the distribution centers during the relevant period. The same chapter also deals with the rationalization of thermal and electrical energy with related implications, the normative consumption per household and living spaces or the maximum permissible temperatures. At the same time, alternative sources of supply and the evolution of commercial spaces are presented, in relation to the accelerated development of Bucharest.

The third chapter presents the social impact of austerity measures on the standard of living in Bucharest. In the five subchapters, the issues were approached on different levels, such as the food, household comfort, population mobility, and conditions in the university, school, and medical system. The image of the endless nocturnal queues of the 1980s becomes the echo of the communist policy abroad, resonating even in the socialist and communist press.

The last chapter addresses complementary topics that are important for the economic and social context of the studied period. Since the CNSAS archives have been a source of real

documentary use, without which the work would not have been completed, the first subchapter is dedicated to the analysis of reports and informative notes drawn up by officers or unidentified sources of the Security, describing the causes of the poor supply of the Capital. Any food crisis translates into the emergence of the black market, which gains momentum in periods of economic collapse. Two subchapters are devoted to opposition and dissent in Bucharest on the subject of poor food and lack of thermal energy. The last subchapter of the work exposes the supply of the population of Bucharest in the last months of 1989, until the outbreak of the events of December of the same year.

One of the determining reasons for choosing this topic was the fact that the first nine years of my life overlapped with the period of 1980-1989. I started my actual childhood in Bucharest in 1985, spending the next 13 years in the Berceni district, in the Apărătorii Patriei-Piața Berceni area. Even though I was among those who did not feel the food shortages, I have never forgotten the queues and the noise of voices when the supply of a grocery store was announced: "chickens, come here!" At General School No. 93, I was among the few who could bring oranges and a few Cuban sweets to their classmates. All of this was happening in a city with the status of the capital and the largest industrial, educational, medical, and cultural center in the country. Despite what happened, the population perceived that Bucharest was supplied with food products at a superior level compared to the rest of the country. If we look at the inhabitants of the Capital who lived through the 1980s, they present different narratives about the past. Some of them firmly blame the communist regime for imposing austerity measures. The other side considers that, despite some negative aspects, no one has died of hunger, important constructions have been realized, and Romania has been relieved of the burden of external debts.

Research conducted after 1989 dedicated to the Ceaușescu period has generated historiographic debates regarding his economic and social policies that led to the collapse of the communist regime, recalling the food shortages and cold temperatures in homes, institutions, and workplaces. Thus, the poor living conditions during the last communist decade were attributed to the policies of the communist regime during that period in order to achieve Ceaușescu's highly praised and desired accomplishments. These included excessive industrialization, construction of homes in the context of forced urbanization, as well as grandiose constructions and foreign debt repayment. The poor supply in other cities of the country, compared to the capital, also created a sense of confusion and even guilt for its inhabitants. Moreover, throughout the country, there was

a unanimous opinion that Bucharest was much better supplied than the hometowns of many of the new inhabitants of the capital. Most of those who had relatives or acquaintances in Bucharest tried to procure food that was no longer available in the provinces through them. If this form of food tourism was practiced until December 1989, the same cannot be said about electric and thermal energy, where Bucharest was subjected to the same rationing decrees as the whole country.

After 2000, a series of specialized works appeared that analyzed the Ceaușescu period, based on information from research of documents from archives and testimonies of some of his associates. Their content refers to food shortages, permanent queues, cold temperatures in homes during winter, and interruptions in the electricity supply during the last communist decade, but without clear analyses from which to infer how well supplied Bucharest was or what caused the food shortage in the capital. The existence of queues for meat, bread, and dairy products led me to wonder if the capital was indeed favored from this point of view, compared to other urban centers, and to what extent Bucharest residents contributed to the effort of the entire population to achieve Ceaușescu's objectives.

The work differentiates several issues, each discussing aspects related to the internal and external context of the late 1970s and early 1980s. The first part describes the autarkic policy of the General Secretary of the Communist Party of Romania, the impact of foreign debt on it, and the decrees that legally sanctioned the measures of rationing and saving food and energy products. Regarding foreign debt, its amount increased from 5.2 billion dollars in 1978 to 10 billion in 1981. In practice, its balance doubled in three years.

Since large industrial centers were important energy consumers, and Romania was not a major producer that could rely only on internal resources, it began massive imports of hydrocarbons from the Middle East. External events were not favorable to this policy of massive oil imports, with the global market being affected by two major crises in 1973 and 1979, coupled with the Iran-Iraq war. Unable to provide the necessary energy for the industrial colossus created in a very short time, the party's top leadership imposed a policy of reductions in terms of thermal and electric energy, with a strong impact on the country's population. However, even these measures were not enough, and in the winter of 1986-1987, the entire country was subjected to a harsh power rationing program, which meant that electricity was cut off for several hours every day. Therefore, Decrees no. 281/1977, 283/1979, and 240/1982 were issued, which provided for reductions in fuel, thermal energy, and electricity.

In the second part, through a systematic analysis, I aimed to examine whether Bucharest had a special status compared to the rest of the country regarding free or controlled sales, as well as the quantities of food per capita, according to the rationalization and saving policies of the 1980s. The same importance is given to how thermal and electrical energy was supplied. Which of the two aspects affected the population of the capital the most? Furthermore, the paper addresses the theme of internal supply in the capital and seeks to answer questions generated by unequal supply in relation to the living area. Thus, all aspects related to the factors that influenced the process of food supply are discussed, namely whether there was regularity in this process, whether commercial spaces were sufficient for the necessary goods or for the continuously increasing number of buyers, and how much the new way of procuring food through "connections, acquaintances, and relationships" mattered. Although it is not the main object of study, I tried to identify forms of opposition by Bucharest residents to the leadership caused by the austerity they faced daily and how they manifested themselves, without aiming to systematically address this issue, which requires separate research.

The hypothesis on which this research is based is that a communist dictatorial regime, due to the nature of its relationship with society, is relatively disconnected from the needs and expectations of its citizens and expects their submission to objectives and projects defined on ideological bases and reasons. For these reasons, the Ceaușescu regime decided to implement policies limiting the population's supply and rationalization, without taking into account social implications and without showing sufficient concern for individual needs.

The purpose of this paper, starting from this hypothesis, is to demonstrate that the limitations imposed on consumption in the capital were not based on a real assessment of the economy's capacity, and how such policies could be supported by society. They even disregarded economic realities to satisfy political and ideological objectives, which generated social unrest and major economic dysfunctions.

The objectives of this paper, in this regard, aimed to investigate the policies of rationalization and reduction of consumption of food and energy products through a series of archival investigations that focus on several interdependent plans. Thus, we analyzed the ideological, political, and economic premises of these measures, and the evaluation of the role of the General Secretary in the development and implementation of these policies, in the context of the quasi-absolute control exercised over the party and state apparatus, as well as the other

decision-making levels involved. The research focused on the way in which the capital was supplied with basic food products and the impact of the rationalization of electricity and heat on the population of Bucharest. We addressed the dysfunctions that occurred in the supply process and within the responsible institutions, the social implications of food and energy shortages in the capital, especially the queues, the cold in homes, at work, or in transportation, as well as the emergence of the black market. Last but not least, we captured the reactions of Bucharest society to the austere policies imposed by the Ceaușescu regime and allocated an important space to outline a picture of the food situation in Bucharest in the months leading up to the events that ended the communist regime in Romania.

To date, there are no in-depth studies that deal with the last decade of the communist regime in Bucharest from the perspective proposed by this paper. Food shortages or the lack of thermal and electrical energy are mentioned as aggravating circumstances of communism in television shows, print media, or other means of information. If until 1979, testimonies attest to decent supply, after 1980, the standard of living in the capital plummeted without eliciting a public reaction from society to the rationing and savings policy specific to this period. Therefore, we attempted to offer a comprehensive analysis of the communist regime's policies of systematic reduction and control of the population's supply and their consequences on the standard of living of the Bucharest population in the last decade of communism, without neglecting the second aspect that contributed substantially to the reduction of living standards, the lack of thermal and energy agents.

The last two decades of the communist regime in Romania were identified with the authoritarian leadership of Nicolae Ceaușescu, who gradually extended his authority at the expense of other communist dignitaries who still retained a certain autonomy of decision in Gheorghe Gheorghiu-Dej's time. The opportune moment arose in 1974, when Ceaușescu became the first President of Romania. In December of the same year, Prime Minister Ion Gheorghe Maurer resigned. Thus, the General Secretary succeeded, by acquiring the highest position in the state and the resignation of the most prolific communist prime minister until then, to impose his dictatorship on the party and accelerate the country's industrialization program. Through massive and rapid industrialization, the new president aimed to obtain economic independence, wanting Romania to be among the powerful industrialized states, even becoming a competitor to them on the international market.

To achieve these bold objectives, numerous external credits were contracted, with the help of which Western production licenses were imported, and large industrial platforms were built. Therefore, the amount of external debt increased from \$5.2 billion in 1978 to \$10 billion in 1981. In practice, its balance doubled in three years.

Since the large industrial centers were significant energy consumers, and Romania was not a major producer that could rely solely on internal resources, there was a massive import of hydrocarbons from the Middle East. External events were not favorable to this policy of massive oil imports, as the global market was affected by two major crises, in 1973 and 1979, coupled with the Iran-Iraq war. Being unable to provide the necessary energy for the giant industry created in a very short time, the top party leadership imposed a policy of reductions in terms of thermal and electrical energy, with a strong impact on the country's population. Therefore, Decrees no. 281/1977, 283/1979, and 240/1982 were issued, which provided for reductions in fuel and thermal and electrical energy.

The idea of economic independence was reaffirmed by Ceaușescu's decision to fully pay off the country's external debt over the shortest possible time. The decision was made at a time when the economy was facing serious problems of supply of raw materials, high oil costs, outdated equipment, and non-conforming export production. There was also no progress in the primary sector, with agriculture barely managing to cover the internal demand for products. This last period has been governed by decrees that imposed measures of food and energy austerity, subsequently "supplemented" by the scientific nutrition program. The first decrees that instituted rationing through the elaboration of consumption norms were those in the energy sector, adopted under the influence of the second global oil crisis of 1979. They began initially with Decree no. 281/1977, which modified and completed Decree no. 620/1973, then continued with Decrees no. 283/1979 and no. 240/1982, and last but not least with Decree no. 272 of November 10, 1987, which established temperatures of 8-12 degrees Celsius in dwellings. Regarding the new way of supplying the population with agri-food products imagined by the General Secretary of the Communist Party, it was legislated through two decrees, Decree no. 306 of October 9, 1981, regarding certain measures to prevent and combat acts that affected the proper supply of the population, and Decree no. 313 of October 17, 1981, regarding certain measures to strengthen territorial self-management and self-supply. These represented the beginning of food shortages

and energy crisis, which will radically change the way of life of the population, including in Bucharest.

If during the post-communist period, especially among the nostalgics of the regime, the expression "everyone had a full fridge" tended to be generalized - as we will see, unjustifiably - it couldn't be said that everyone had heating, hot water, or uninterrupted electricity. On the contrary, these were offered based on implementation norms provided in presidential decrees, whereby the thermal agent did not exceed a certain value, hot water was delivered for a few hours per day or per week, and electricity was calculated per apartment, family members, or the hours of operation of electrical appliances.

This work is a necessary step towards a closer understanding of the food and energy difficulties that the population of the capital encountered daily. It should not be forgotten that Bucharest was the country's showcase, hosting all the central institutions of the state and a significant part of foreign missions. As Nicolae Ceaușescu wanted to preserve his external prestige gained in the first years of his presidency, he could not afford it to be affected by an image that showed the poverty of the capital, so, at least on paper, it benefited from a series of energy and food advantages.

The estimated consumption per capital for meat, meat products, fish, cow's milk, and cow's milk products was differentiated, with three categories of consumption decided: the capital, the urban environment, and the rural environment. Of these three, the capital was in the first place, by the amount that each inhabitant received, 90 kg of meat, 10 kg of fish, 250 liters of milk and milk products. In comparison, the rest of the urban population had to make do with 70 kg of meat, 10 kg of fish, 220 liters of milk and milk products, with only the amount of fish being similar in the three living environments. These values demonstrate that Bucharest was advantaged compared to other urban centers, and this situation continued until December 1989.

Even though the delivery of allocated quantities was never fully met, the population of the capital was not affected by the introduction of ration cards like other cities. The leadership of the People's Council paid attention to the sale of food products with the presentation of an identity card to avoid food tourism. The meeting that was supposed to institute this conditioning was dominated by discussions in contradiction to this measure, with Ion Anghel, the deputy general director of the Commercial Directorate, managing to defuse this intention. As argued by one of the participants, such a decision would have created more confusion in serving customers.

Moreover, this measure will return to the attention of central authorities in 1989, when they introduced it to limit the supply to citizens who were not from the capital, without proving its usefulness.

Therefore, Bucharest was not subjected to the specific food rationing that the rest of the country experienced, but the food supply was planned to deliver certain quantities calculated per capita, which were later subjected to scientific nutrition. Despite the preferential treatment provided by the country's president, supply problems in Bucharest existed from the beginning of the 1980s. Testimonies from intercepted letters by the Security Services attest to the food shortages in stores and the queues of hundreds of people, a fact reinforced by reports from foreign journalists present at the 1981 Universiade. The situation did not improve during the five-year period between 1981-1985, and deliveries remained within the same range of values as the previous period. Most of the time, the lack of regularity in the supply of food units encouraged the people of Bucharest to stock up, which accentuated the purchase of surplus products, even if citizens did not need the product in the short term.

However, the capital was a city where rationing did not exist, and the concept that products could be purchased freely, even if in certain quantities, was maintained, as confirmed by Bucharest residents such as George Udrea and Mirela Popa.

As mentioned above, the decrees responsible for rationing food products were complemented by the party's leadership with the scientific nutrition program. This program was not new to the Romanian communist regime. The concept of rational nutrition, based on medical criteria such as age, gender, profession, energy consumption, and physiological state, had been developed since 1964. This new paradigm became an important vector in medical studies. The role of rational nutrition as a means of preventing pathologies caused by an unbalanced diet was addressed, among others, by Prof. Dr. Iulian Mincu, in the book "Rational Nutrition for a Healthy Person," published in 1978. It proved to be a medical guide promoting healthy eating, addressing topics such as the biochemical basis of nutrition, food groups, gastrotechnics, calorie counts by activity levels, types of vegetables for each month, seasonal menu models, and a recipe book based on vegetables - or combined with meat - and desserts.

His status, experience, and books on nutrition were the main assets that led to his appointment as coordinator of Ceaușescu's new program, based on the new revised caloric norms of the WHO. Thus, the program implemented in the 1980s was seen by the regime as a necessity

at the time since the old norms were considered outdated from a scientific standpoint. The General Secretary of the Romanian Communist Party thus had perfect cover to legitimize his rationing measures and blame supply deficiencies on the population's tendencies toward overeating. To better monitor food consumption, he advocated for bringing food as close to consumers as possible, through the presence and expansion of canteens, micro-canteens, and buffets located in worker platforms, university centers or school units, commercial markets, and busy thoroughfares. In fact, Ceausescu indirectly forced the population to procure their food from these centers by developing this network. No one was obligated to buy from there, but in the absence of food from food units or the time lost in provisioning, Bucharest residents were forced to consider this alternative. In this way, the program provided the state with financial, food, and productivity advantages, considering that the meat-vegetable ratio was continually decreasing in favor of the former. The reduction in the meat ratio was achieved without taking into account that soybean was already being added to meat preparations, toward the end of the communist decade. The program's scope was demonstrated by the plan for the canteen network, which was to reach a production of 6,975,000 meals per day, equivalent to 4,883 tons per day by 1990, with the aim of 57% of the urban population benefiting daily from a meal composed of three dishes, weighing 700 grams.

Within this program, the capital became the initiator of this project, with the number of existing canteens and those to be built. In 1987, the daily meal preparation capacity was approximately 600,000 meals, with 550,000 seats in canteens and micro-canteens. As Professor Mincu would argue after the fall of the communist regime, the public should not confuse the notion of "rational nutrition," which was intended for medical use, with "food rationing," a concept created by Ceausescu. Therefore, it is very possible that Nicolae Ceausescu only used these similar terms but with different applicability to emphasize food rationing.

The causes of the food crisis were numerous, but the most important one was related to the reduced quantity of agricultural production of cereals, vegetables, and fruits. Fodder was insufficient, and the animal complexes faced high mortality rates among animals. In addition, the main production was destined for export, and non-exportable goods, such as fats or chicken utensils, were reserved for domestic consumption. In the last years of communism, the crop figures were grossly falsified, with actual quantities being multiplied several times in official data. It should be noted that this information existed in the Security bulletins, with the mention of being forwarded to higher structures.

For a while, as we will show, the myth of the "good emperor" exonerated the communist leader from public blame, with others, especially his uncharismatic wife, Elena Ceaușescu, being considered guilty for the shortages endured by the people of Bucharest. Nicolae Ceaușescu was considered a victim of disinformation regarding the way the capital's supply was being carried out. However, the informative notes from the files of the National Council of the Securitate Archives demonstrate the opposite, and the transcripts of the working sessions of the Central Committee of the PCR strengthen this perspective.

As the debt repayment proceeded, the consequences of the policy of reducing the quantities of food that were distributed to the country's largest city through huge queues for food and fuel, and the empty boulevards dominated by darkness, became apparent. They became an illustration of the last decade of communism and undeniable proof that the autarkic policy of the general secretary of the PCR was a failure, gradually losing even the support of the socialist or communist press in Europe, where it came to be offered as a negative example.

Since 1986, Ceaușescu ordered an acceleration of payments to foreign creditors, most of which were paid between 1986-1989. This decision involved an increase in the export of industrial products to obtain convertible currencies. Many of these products had major quality problems and were refused for export, so some of the losses were compensated by increasing the export of food. As a result, statistics recorded a significant decrease in the quantities of agro-food products destined for the capital after 1985, which further aggravated the population's food situation. Although three years later, the general secretary increased the percentage of agro-food products by 20%, this increase came from repeated reductions in previous years and did not bring any visible improvement in the supply process. Even though the president was criticized for the food queues in Bucharest and the inferior supply in the provinces, especially through letters to Radio Free Europe and the foreign media, the situation did not improve.

To supply a city the size of Bucharest in the way imagined by the upper party leadership, close cooperation between the ministries and departments responsible for delivering agro-food products was needed. The Ministry of Food Industry and Agriculture (later divided into two ministries), the Ministry of Domestic Trade, the General Commercial Directorate of Bucharest, Commercial Enterprises, warehouses, and commercial food units failed to meet the plan indicators, resulting in disruptions in the rhythmic supply of the capital. A good part of the irregularities

recorded in these institutions were known by institutions such as the Securitate, with daily reports being prepared for superiors.

At this stage of research, we cannot unequivocally state whether Nicolae Ceaușescu was influenced by false reports or if they were simply an excuse to continue the policy of austerity, in order to achieve new economic objectives that did not take into account social realities. In practice, it was impossible to achieve a balanced supply at the level of Bucharest and the country given the disastrous situation recorded in the meat cutting program. Following a meeting in November 1989, the Minister of Agriculture, Gheorghe David, who was one of the specialists in the field he supervised, stated that "the situation is very bad because we have only achieved 12% of the monthly consumption from the meat cutting program." Thus, only 7.3% of the pork consumption plan had been achieved, and only 10% of the poultry consumption plan had been achieved. Just a month and a half before the events of 1989, according to the percentages provided by the Minister of Agriculture, meat was nonexistent. In order to fulfill the tasks from above, ensuring the quantities destined for Bucharest would have required starving the population of the counties responsible for delivering this product.

In addition to the insufficient quantities delivered, the population of Bucharest was forced to deal with the inferior quality of food products and the significantly increased prices. The communist system in Romania was practically bankrupt in the fall of 1989. Although substitutes and additives were used in meat preparations, no improvement was seen. The solutions found at the time by Paula Preoteasa, the Minister of Food Industry, was the "famous" mixture of ground meat with soy, with an additive concentration of 30%. The importance of the capital was maintained even for this type of preparation, so each resident of the capital received 446 g/day of this mixture, meat-soy-other additives. Calculated together with the population of the towns and cities in the Ilfov Agricultural Sector, the average decreased to 391 g/day/resident.

Opinions about food supply gave rise to controversies. Those who suffered standing in line and faced real difficulties in procuring food remember that period with displeasure, while others argue, in retrospect, that everyone had a full fridge. Even those in the last category admit that it was necessary to have knowledge in this type of commerce, influence, access to the black market, or just monitor when the products arrived and stand in line. The last condition was more difficult to fulfill if you were employed.

If, in terms of supply, Bucharest was privileged, we cannot say the same about the delivery of thermal agents in the form of heat and hot water or electricity. In the decrease of living standards during the last communist decade, a role as important as that of food shortages was attributed to the energy crisis. This was attributed to Nicolae Ceaușescu's decisions to oversize the steel industry and other industrial sectors with the help of external credits and to pay the country's external debt in a very short time, measures compensated for by the delivery of thermal agents at the survival limit and repeated power outages.

The process of reducing the consumption of petroleum fuels for thermal energy production in the second semester of 1982 and in the years 1983-1985 involved replacing liquid fuels with inferior solid fuels, combustible waste, and other reusable energy resources. Although significant financial resources were spent to fulfill this plan, the results were not as expected, and until the regime fell, the situation worsened due to repeated energy rationing.

The capital city was subject to energy rationing decrees throughout the 1980s, with the average temperature oscillating depending on the area or block. If you lived on the upper floors of a block, thermal agents and hot water were delivered with difficulty due to low pressure. An alternative to the lack of heat in apartments was represented by heating on the stove or electrical improvisations, oil radiators welded in factories, stoves. All could be dangerous, especially for those who preferred to use the stove, as when the delivery was interrupted and resumed during the night, it could lead to death by suffocation. Unfortunately, such deaths were recorded, as was the case of the poet Grigore Hagiu and his wife Gabriela Cressin, or the director of the Museum of Romanian Literature, Alexandru Oprea.

The rationalization of thermal and electric energy was practically a new bill for Romanians, which they paid in the form of a decade in the cold. In addition to the wrong economic strategy of oversizing an energy-consuming industry dependent on oil, Nicolae Ceaușescu supported the Turceni-Rovinari and Anina projects without proper consultation with specialists. The expected results were delayed, creating a deficit in the national network of about 3,000 MW. Along with measures to save fuel and public lighting, Bucharest became a city with empty boulevards over which darkness prevailed from 5 PM in the winter months. In the cold season, temperatures in homes, offices, classrooms, university amphitheaters, concert halls, and hospitals dropped to 5-6°C or, in special cases, below 0°C. The maximum temperature is hard to estimate, with each family, depending on the area where they lived in the capital, being able to use gas or electricity

as a heating source, which were not delivered or cut off uniformly across the sectors. All these energy rationing measures were accompanied by a detailed breakdown of consumption per family member, room, and electrical appliances, as well as permanent increases in gigacalories or kilowatts.

Despite these rationing measures and reductions in food and energy consumption, the civil society opposition to the party leadership was weak. The small protest attempts were limited to a few posters, flyers, or public expression of dissatisfaction in discussions with close acquaintances or mostly in lines. Even letters addressed to Radio Free Europe or Voice of America did not concern the party leadership, who, in the absence of major dissent or opposition, considered the lack of reaction as a form of legitimizing the austerity measures. Paradoxically, the cult of personality of the Ceaușescu family grew in proportion to the hunger and cold endured by Bucharest residents, who were forced to participate, regardless of the situation, in the large demonstrations dedicated to the president or other cultural-artistic events with ideological character. Theoretically, the magnitude of such measures could have led the population of a city the size of Bucharest to take a stand, initiating various forms of protest to fight for survival as in a besieged city like Leningrad in World War II.

This lack of reaction from society can be attributed, at least from a food perspective, to the black market, which represented the main source of food for the most resourceful. The black market was actually the only free market adapted to its principles in the free world, demand and supply. The main traded products were imports, coffee, cigarettes, fine drinks, fruits, clothes, appliances, but also others of domestic production from fuel to meat. This black market could not exist without the patronage of influential people from the coercion institutions, the Security and the Militia, whom Ceaușescu designated to annihilate these forms of trade. For them, it was a source of free supply and consistent income.

Even though they lived in a privileged city, the population of Bucharest contributed to the efforts of the whole country to fulfill Ceaușescu's autarkic policies. Although over two million inhabitants lived, worked, and learned in the cold for at least four months a year, and food products were obtained after hours of standing in lines or in exchange for services, there was no widespread opposition to these measures. The lack of it strengthened the belief of the general secretary that the population was on the side of the regime and supported the new economic plans. It should not be forgotten that Nicolae Ceaușescu wanted a large population and therefore stimulated natality

through very determined measures. The new generation, born in the 1980s, had to endure hardships, including cold and hunger, and adhere to the neo-Stalinist communism of the general secretary, promising them a golden future. The attitude of the population of the capital was one of helplessness, with many choosing to endure privations and to look at the privileges of the nomenclature with hatred. Others applied for passports, and the most courageous crossed the border illegally or lost their lives in these attempts. The consequences of the financial and political decisions specific to the ninth decade taken by the ruling family would cancel out the merits of Nicolae Ceaușescu's period of popularity. Despite the fear generated by the repressive apparatus, the accumulated hatred against the regime erupted with the events of December 1989 that put an end to the communist regime.

BIBLIOGRAPHY

A. Izvoare inedite:

1. Arhive:

a. Arhivele Naționale ale României

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Secția Economică: Dosar nr.13/1190/1979; Dosar nr. 31/1979; Dosar nr. 48/1979; Dosar nr. 60/377/1789; Dosar nr. 72/1979; Dosar nr.114/1789; Dosar nr.119/324/1979; Dosar nr. 377/1979; Dosar nr. 18/1226/1980; Dosar nr. 48/1980; Dosar nr. 65/1980; Dosar nr. 76/1980; Dosar nr. 103/1980; Dosar nr. 116/1980; Dosar nr. 122/1980; Dosar nr. 212/1980; Dosar nr. 152/1980; Dosar nr. 12/1981; Dosar nr. 17/1981; Dosar nr. 39/1330/1981; Dosar nr. 52/1981; Dosar nr. 56/1981; Dosar nr. 68/1981; Dosar nr. 90/1981; Dosar nr. 98/1322/1981; Dosar nr. 101/1981; Dosar nr.137/1981; Dosar nr. 228/1981; Dosar nr. 2/361/1982, vol. II; Dosar nr. 22/1982; Dosar nr. 24/1982; Dosar nr. 31/1369/1982; Dosar nr. 32/1368/1982; Dosar nr. 34/1982; Dosar nr. 38/1982; Dosar nr. 53/1982; Dosar nr. 72/1982; Dosar nr. 79/1982; Dosar nr. 91/1982; Dosar nr. 92/1982; Dosar nr. 121/1982; Dosar nr. 122/1982; Dosar nr. 155/1982; Dosar nr. 178/1982; Dosar nr. 189/1982; Dosar nr. 193/1982; Dosar nr. 277/1982; Dosar nr. 281/1982; Dosar nr. 282/1982; Dosar nr. 350/1982; Dosar nr. 378/1982; Dosar nr. 399/1982; Dosar nr. 51/1983; Dosar nr. 163/1983; Dosar nr. 180/1983; Dosar nr. 266/1983; Dosar nr. 356/1983; Dosar nr. 12/702; Dosar nr. 13/715; Dosar nr. 15/1483; Dosar nr. 79/1505/1984; Dosar nr. 80/1984; Dosar nr. 105/42/1984; Dosar nr. 149/1984;

Dosar nr. 164/1984; Dosar nr. 210/1984; Dosar nr. 258/1984; Dosar nr. 17/1985; Dosar nr. 57/1985; Dosar nr. 58/1985; Dosar nr. 67/31/1985; Dosar nr. 70/1544/1985; Dosar nr. 92/411/1985; Dosar nr. 33/1986; Dosar nr. 83/1986; Dosar nr. 92/1575/1986; Dosar nr. 94/957/1986; Dosar nr. 116/1986; Dosar nr. 140/1986; Dosar nr. 197/1986; Dosar nr. 207/1986; Dosar nr. 218/1986; Dosar nr. 228/1986; Dosar nr. 283/1986; Dosar nr. 293/1986; Dosar nr. 307/1986; Dosar nr. 343/1986; Dosar nr. 485/1986; Dosar nr. 74/1987/1987; Dosar nr. 77/1234/1987; Dosar nr. 78/1370/1987; Dosar nr. 124/1041/1987; Dosar nr. 147/1987; Dosar nr. 148/1245/1987; Dosar nr. 155/241/1987; Dosar nr. 190/975/1987; Dosar nr. 204/1987, volum I, II/1239; Dosar nr. 205/1987, volum I, II/1239; Dosar nr. 221/395/1987; Dosar nr. 224/432/1987; Dosar nr. 234/1630/1987; Dosar nr. 260/434/1987; Dosar nr. 273/5674/1987; Dosar nr. 311/513/1987; Dosar nr. 316/501/1987; Dosar nr. 333/589/1987; Dosar nr. 334/588/1987; Dosar nr. 393/1651/1987; Dosar nr. 460/1987; Dosar nr. 550/1987; Dosar nr. 1/1755/1988; Dosar nr. 57/1988; Dosar nr. 64/1882/1988; Dosar nr. 94/1 77/1988; Dosar nr. 104/1683/1988; Dosar nr. 116/2512/1988; Dosar nr. 226/1719/1988; Dosar nr. 135/1988; Dosar nr. 246/1715/1988; Dosar nr. 251/1753/1988; Dosar nr. 253/1749/1988; Dosar nr. 273/1744/1988; Dosar nr. 294/1625/1988; Dosar nr. 397/1988; Dosar nr. 488/2379/1988; Dosar nr. 514/1988; Dosar nr. 596/1988; Dosar nr. 190/2254/1989; Dosar nr. 207/2249/1989; Dosar nr. 222/2420/1989; Dosar nr. 224/2398/1989; Dosar nr. 253/2438/1989; Dosar nr. 273/2450/1989; Dosar nr. 274/2448/1989; Dosar nr. 280/2359/1989; Dosar nr. 370/1989; Dosar nr. 372/1989; Dosar nr. 379/1989; Dosar nr. 385/1989; Dosar nr. 465/1056/1989; Dosar nr. 468/2246; Dosar nr. 530/2515;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Secția Cancelarie: Dosar nr.6/1980; Dosar nr. 6/1980; Dosar nr. 67/1980; Dosar nr. 74/1980; Dosar nr. 75/1980; Dosar nr. 76/1980; Dosar nr. 15/1982; Dosar nr. 42/1982; Dosar nr. 44/1982; Dosar nr. 23/1983; Dosar nr. 32/1983; Dosar nr. 53/1983; Dosar nr. 76/1983; Dosar nr. 80/1983; Dosar nr. 81/1983; Dosar nr. 23/1983; Dosar nr. 76/1983; Dosar nr. 56/1984; Dosar nr. 1/1985; Dosar nr. 66/1985; Dosar nr. 94/1985; Dosar n 225/1985; Dosar nr. 226/1985; Dosar nr. 61/1986; Dosar nr. 89/1986; Dosar nr. 92/1986; Dosar nr. 96/1986; Dosar nr. 81/1987; Dosar nr. 94/1988; Dosar nr. 82/1989; Dosar nr. 58/1989; Dosar nr. 130/1989; Dosar nr. 132/1989;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Cabinetul nr. 1, Nicolae Ceaușescu
Dosar nr.14; Dosar nr. 25; Dosar nr. 26; Dosar nr. 27; Dosar nr. 28; Dosar nr. 29; Dosar nr. 68; Dosar nr. 73;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Cabinetul nr. 2, Elena Ceaușescu:

Dosar nr. 1; Dosar nr. 3; Dosar nr. 6; Dosar nr. 8; Dosar nr. 20; Dosar nr. 44; Dosar nr. 103; Dosar nr. 171;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Secția Gospodăria de Partid: Dosar nr.3/2408/1989;

Fond Comitetul Central al Partidului Comunist Român, , Secția Organizatorică: Dosar nr. 18/1979; Dosar nr. 30/1981; Dosar nr. 28/1982; Dosar nr. 44/1985; Dosar nr. 31/1986; Dosar nr. 10/1604/1987; Dosar nr. 16/1989; Dosar nr. 39/1989; Fond CC al PCR-Secția Agrară Dosar nr. 53/1314/1981; Dosar nr. 13/1982; Dosar nr. 30/1986; Dosar nr. 24/1987; Dosar nr. 66/1987; Dosar nr. 14/1988; Dosar nr. 17/1988; Dosar nr. 36/1989; Dosar nr. 78/2432/1989;

Fond pentru problemele Consiliilor Populare. Direcția organizare, control și administrație locală: Dosar nr.14/1979; Dosar nr. 17/1980; Dosar nr. 97/1980; Dosar nr. 101/1980; Dosar nr. 137/1980; Dosar nr. 175/1980; Dosar nr. 55/1981; Dosar nr. 57/1981; Dosar nr. 25/1982; Dosar nr. 32/1982; Dosar nr. 70/1985; Dosar nr. 82/1985; Dosar nr.126/1985; Dosar nr. 6/1987; Dosar nr. 27/1987; Dosar nr. 36/1987; Dosar nr. 37/1987; Dosar nr. 76/1987; Dosar nr. 21/1988; Dosar nr. 14/1989; Dosar nr. 17/1989;

Fond Comitetul pentru problemele Consiliilor Populare. Oficiul juridic: Dosar nr. 294/1979; Dosar nr. 238/1979; Dosar nr. 305/1980; Dosar nr. 308/1981; Dosar nr. 327/1984; Dosar nr. 328/1984; Dosar nr. 334/1985; Dosar nr. 341/1985; Dosar nr. 349/1986; Dosar nr. 355/1987; Dosar nr. 356/1987; Dosar nr. 357/1987; Dosar nr. 358/1987; Dosar nr. 368/1988; Dosar nr. 369/1988; Dosar nr. 374/1989; Dosar nr. 375/1989;

Fond Ministerul Comerțului Interior, Secretariat: Dosar nr. 4/1979; Dosar nr. 4/1979; Dosar nr. 15/1979; Dosar nr. 16/1979; Dosar nr. 21/1979; Dosar nr. 33/1979; Dosar nr. 39/1979; Dosar nr. 44/1979; Dosar nr. 57/1979; Dosar nr. 58/1979; Dosar nr. 26/1980; Dosar nr. 33/1980; Dosar nr. 14/1981; Dosar nr. 15/1981; Dosar nr. 17/1981; Dosar nr. 18/1981; Dosar nr. 20/1981; Dosar nr. 27/1981; Dosar nr. 28/1981; Dosar nr. 31/1981; Dosar nr. 3/1982; Dosar nr. 13/1982; Dosar nr. 18/1982; Dosar nr. 26/1982; Dosar nr. 32/1982; Dosar nr. 35/1982; Dosar nr. 38/1982; Dosar nr. 41/1982; Dosar nr. 14/1983; Dosar nr. 25/1983; Dosar nr. 29/1983; Dosar nr. 48/1983; Dosar nr. 1/1984; Dosar nr. 12/1984; Dosar nr. 5/1984; Dosar nr. 18/1984; Dosar nr. 20/1984; Dosar nr. 30/1984; Dosar nr. 31/1984; Dosar nr. 32/1984; Dosar nr. 41/1984; Dosar nr. 7/1985; Dosar nr. 15/1985; Dosar nr. 19/1985; Dosar nr. 21/1985; Dosar nr. 28/1985; Dosar nr. 42/1985; Dosar nr.

43/1985; Dosar nr. 51/1985; Dosar nr. 4/1986; Dosar nr. 12/1986; Dosar nr. 16/1986; Dosar nr. 17/1986; Dosar nr. 20/1986; Dosar nr. 30/1986; Dosar nr. 33/1986; Dosar nr. 13/1987; Dosar nr. 21/1987; Dosar nr. 41/1987; Dosar nr. 7/1988; Dosar nr. 8/1988; Dosar nr. 7/1989;

Fond Ministerul Comerțului Interior, Ordine: Dosar nr.1/1979; Dosar nr. 2/1979; Dosar nr. 22/1979; Dosar nr. 10/1982; Dosar nr. 31/1983; Dosar nr. 13/1987; Dosar nr. 15/1987; Dosar nr. 18/1987.

b. Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Securității

Fond Documentar:

Dosar D 0010780, vol.14-22, 33-38, 40; Dosar D 0013606, vol. 5-8; Dosar D 0012571, vol. 16-22; Dosar D 011491, vol.145, 146; Dosar D 0008566, vol. 12-17; Dosar D 0013141, vol. 1-7; Dosar D 0013381, vol. 24; Dosar D 0013421, vol. 16-18, 22-26, 30, 32-35, 40, 42, 92-93, 113, 157, 182, 192, 193; Dosar D 0013765, vol. 4; Dosar D 0016088, vol.14, 8-10; Dosar D 0016302, vol. 17; Dosar D 0016307, vol. 3; Dosar D 000180, vol. 1-17; Dosar D 0013725, vol. 2; Dosar D 0013307, vol. 3; Dosar D 0013055, vol. 6; Dosar D 0013307, vol. 1-3; Dosar D 0008566, vol. 19-29; Dosar D 0013308, vol. 1-5; Dosar D 0000021, vol. 12-23, 47-55, Dosar D 0013147, vol. 40; Dosar D 0000118, vol. 19; Dosar D 0000122, vol. 1, 2; Dosar D 0013314, vol. 22-24; Dosar D 0000205, vol. 2, 24-25, 27, 37; Dosar D 0000150, vol. 12; Dosar D 0016489, vol. 5; Dosar D 0008853, vol. 43, 45; Dosar D 0013421, vol. 28-30, 86-87, 129-130, 150, 152, 167, 184, 192-193; Dosar D 0013457, vol. 1, 4-5; Dosar D 0013410, vol. 9 (2p); Dosar D 0013866, vol. 8.

c. Arhiva Municipiului București

Fond Decizii ale Consiliului Popular al Municipiului București: Decizia nr. 691/1979; Decizia nr. 200/2923/mai 1979; Dispoziția nr. 67/26 ianuarie 1979; Decizia nr. 691/1979; Decizia nr. 1568/28 octombrie 1980; Referat din 5 octombrie 1980; Decizia nr. 777/1980; Referat nr. 101 145/12 mai 1980; Decizia nr. 3/1981; Decizia nr. 1842/ 15 decembrie 1981; Decizia nr.1228/1981; Decizia nr.121/1981; Referat nr.11123/8 decembrie 1981; Decizia nr.121/5 februarie 1981; Referat nr.101 399/13 august 1981; Decizia nr. 1163/18 august 1981; Decizia 381/5 martie 1981; Notă nr. 28 652/28 iunie 1982; Decizia nr.1895/9 iulie 1982; Raport nr. 2214/14 iunie 1982; Decizia 381/9 martie 1982; Decizia nr.149/2 februarie 1982; Decizia nr. 1118/15 iunie 1982; Proces-Verbal nr.15/13 decembrie 1982; Decizia nr.11/11 ianuarie 1983; Decizia nr. 423/8 martie 1983; Decizia nr. 2346/6 decembrie 1983; Referat nr. 9037/22 noiembrie 1983; Decizia nr.1716/20

septembrie 1983; Raport nr. 2984/01 septembrie 1983; Decizia nr. 391/05 aprilie 1983; Decizia nr. 1306/1983; Decizia nr.1770/1983; Decizia nr. 426/20 martie 1984; Decizia nr. 1234/ 17 iulie 1984; Decizia nr. 11/1983; Decizia nr. 2346/1983; Notă nr. 55 700/10 iulie 1984; Decizia nr. 33/1985; Decizia nr. 1682/1985; Decizia nr. 880/1985; Decizia nr. 87/28 ianuarie 1986; Proces-Verbal nr.1/20 ianuarie 1986; Decizia nr.792/4 iunie 1986; Decizia nr.185/20 februarie 1986; Program de măsuri privind folosirea terenurilor agricole intravilane din București/1986; Decizia nr. 498/15 aprilie 1986; Decizia nr. 2396/9 decembrie 1987; Decizia nr. 636/1987; Dispoziția nr.1048/10 iunie 1987; Decizia nr. 2396/1987; Decizia nr. 564/1987; Decizia nr. 537/22 martie 1988; Decizia nr.1342/1988; Decizia nr. 131/1988; Decizia nr. 727/1989.

B. Izvoare edite:

a) Documente publicate:

9. Andreescu, Gabriel; Berindei, Mihnea (ed.), *Scrisori către Radio Europa Liberă*, vol. I, Editura Polirom, București, 2010.
10. Andreescu, Gabriel; Berindei, Mihnea (ed.), *Scrisori către Radio Europa Liberă*, vol. II, Editura Polirom, București, 2014.
11. Analele Sighet 10, Anii 1973-1989. Cronica unui sfârșit de sistem, Editura Fundația Academia Civică, 2003
12. Anton, Mioara, *Ceaușescu și poporul: scrisori către "iubitul conducător" (1965-1989)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016.
13. Calafeteanu, Ion (coord.), Neacșu, Gheorghe, Stănescu-Stanciu, Teodora, *Când Europa arde... : ședințele CPEx și ale Biroului Permanent al CPEx din anul 1989 : documente*, Editura Institutului Revoluției Române din Decembrie 1989, București, 2015.
14. Calafeteanu Ion, *Revoluția Română din Decembrie 1989: Documente*, Editura Mega, București, 2009.
15. Manolache, Dana-Ioana, *Scrisori către PCR: oamenii muncii și problemele lor în scrisorile către Nicolae Ceaușescu*. București, 2014.
16. Preda, Dumitru; Retegan, Mihai, *1989. Principiul dominoului. Prăbușirea regimurilor comuniste europene*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000

b) Memorialistică, jurnale:

12. Andrei, Ștefan, *I se spunea Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea*, București: Adevărul Holding, 2011.
13. Curticeanu, Silviu, *Mărturia unei istorii trăite*, Editura Albatros, București, 2000.
14. Diea, Ion, *Amintiri din epoca de aur*, Editura Mybestseller, București 2021.
15. Funderburk, David, *Un ambasador american între Departamentul de Stat și dictatura comunistă din România 1981-1985*, Editura Dacon, Constanța 1994
16. Gigea-Gorun, Petre, *Un ministru de finanțe își amintește*, Vol. II, Editura Fundației "Scrisul Românesc", Craiova, 2004.
17. *Mărturii orale: anii '80 și bucureștenii*, ed. îngrijită de Ana Vinea, Editura Paideia, București, 2003
18. Niculescu-Mizil, Paul, *O istorie trăită*, Vol. I, Editura Enciclopedică, București, 2002.
19. Niculescu-Mizil, Paul, *O istorie trăită*, Vol. II, Editura Democrația, București, 2003.
20. Paraschiv, Vasile, *Așa nu se mai poate, tovarășe Nicolae Ceaușescu*, Editura Curtea Veche, București, 2007
21. Petcu, Mirela; Roguski, Camil, *Ceaușescu: adevărări din umbră. Convorbiri*, Editura Evenimentul Românesc, București
22. Popescu, Dumitru, *Cronos autodevorându-se*, Vol. I-VI, Editura Curtea Veche, București, 2007.

C. Lucrări și studii:

a. Lucrări și studii generale

33. Axenciuc, Victor, *Romania's Gross Domestic Product and National Income 1862-2010 : secular statistical series and methodological foundations*, Editura Academiei Române, București, 2017
34. Bacon, Walter Meredith, jr., *Nicolae Ceaușescu and Romanian politics : four conference papers*. University of Nebraska at Omaha. Departament of Political Science, Omaha, NE, 1994
35. Betea, Lavinia (coord.), Cristiana Diac, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țin, *Viața lui Ceaușescu*, Editura Adevărul Holding, București, 2012.

36. Betea, Lavinia (coord.), Cristiana Diac, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țin, *Viața lui Ceaușescu. Ucenicul Partidului*, vol. I, Editura Adevărul Holding, București, 2012.
37. Betea, Lavinia (coord.), Cristiana Diac, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țin, *Viața lui Ceaușescu. Fiul poporului*, vol. II, Editura Adevărul Holding, București, 2013.
38. Betea, Lavinia (coord.), Cristiana Diac, Florin Răzvan Mihai, Ilarion Țin, *Viața lui Ceaușescu. Tiranul*, vol. III, Editura Adevărul Holding, București, 2015.
39. Betea, Lavinia, *Maurer și lumea de ieri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001
40. Budeancă, Cosmin; Olteanu, Florentin (coord.), *Stat și viața privată în regimurile comuniste*, Editura Polirom, București, 2010.
41. Budeancă, Cosmin, *Opoziție și solidaritate în comunism*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.
42. Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria Comunismului românesc*, Ed. Curtea Veche, București, 2005.
43. Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Raport final*, Editura Humanitas, București, 2008, pp. 443-448
44. Deletant, Dennis, *România sub regimul comunist*, Editura Academia Civica, București, 2010.
45. Dragomir, Elena, *O relație asimetrică. România și Piața Comună (1957-1989)*, vol. I Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2022.
46. Dragomir, Elena istorie, *Opoziția din interior : România și politicile CAER față de CEE : (1957-1989)*, Cetatea de scaun, Târgoviște, 2019-2020. 2 vol.
47. Durandin, Catherine, *Nicolae Ceaușescu : adevăruri și minciuni despre un rege comunist*, Ed. Nemo, București, 1992.
48. Durandin, Catherine, *Nicolae Ceaușescu : vérités et mensonges d'un roi communiste*, Albin Michel, Paris, 2000.
49. Durandin, Catherine, *România mea comunistă*, Ed. Vremea, București, 2018.
50. Fischer, Mary Ellen, *Nicolae Ceaușescu. A study in political leadership*, Lynne Rienner Publishers Boulder, London, 1989.
51. Fitzpatrick, Sheila, *Stalinismul de fiecare zi: viața cotidiană în Rusia Sovietică a anilor 1930*, Corint Books, București, 2016.

52. Jela, Doina, *Sfârșitul regimurilor comuniste. Cauze, desfășurare și consecințe*, Simpozion internațional 2009 Făgăraș, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2011.
53. Kunze, Thomas, *Nicolae Ceaușescu: o biografie*, Ed. Vremea, București, 2002.
54. Marin, Manuela, *Originea și evoluția cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu : 1965-1989*, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, 2008.
55. Murgescu, Bogdan, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Editura Polirom, 2010.
56. Nicolaescu, Nicolae-Alexandru, *Identități sociale, culturale, etnice și religioase în comunism*, Editura Polirom, Iași, 2015.
57. Onișoru, Gheorghe, *Stalin și poporul rus. Stalinismul în România*, Vol. 2, Ed. Corint, București, 2021.
58. Pașca-Oprișiu, Vlad, *"Cincinalu-n patru ani și jumătate" (1971-1975). Nicolae Ceaușescu și economia României socialiste, de la tentații tehnocratice la primatul politicului*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2020.
59. Pârvulescu, Ioana (ed.), *Și eu am trăit în comunism*, Editura Humanitas, București, 2015.
60. Stanciu, Cezar, *Documente fundamentale ale regimului comunist din România (1948-1989)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.
61. Stanciu, Cezar, *Nicolae Ceaușescu și mișcarea comunistă internațională (1967-1976)*, Ed. a 2-a, Editura Cetatea de scaun, Târgoviște, 2020.
62. Stanciu, Cezar *Traversând infernul. Scurtă istorie a comunismului românesc (1949-1989)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2009.
63. Stoenescu, Lăcrămioara, *Memoria anilor '80 : nouă opozați ai regimului comunist*, Editura Fundației Culturale "Memoria", București, 2021.
64. Tismăneanu, Vladimir, *Stalinism pentru eternitate: o istorie politică a comunismului românesc*, Ed. rev. și adăug. Editura Humanitas, București, 2014.

b) Lucrări și studii speciale:

23. Anton, Mioara, „Cultura penuriei în anii '80: programul de alimentație științifică a populației”, în *Revista istorică*, vol. XXVI, nr.3-4, 2015, p. 345–356.
24. Banu, Florian. „Amorsarea” revoluției. *România anilor '80 văzută prin ochii Securității*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.

25. Bopp, Valeska, „Ne descurcăm” despre penuria economică și strategiile de supraviețuire din România anilor '80 și formele actuale de rememorare”, în *Anuarul de Istorie Orală*, nr. VII/2006, Cluj-Napoca, pp. 399-425
26. Burakowski, Adam, *Dictatura lui Nicolae Ceaușescu (1965-1989). Geniul Carpaților*, Editura Polirom, București, 2011.
27. Buga, Vasile, „Un sfert de veac alături de Nicolae Ceaușescu”, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1-2/2008, pp. 252-253
28. Burcea, Mihai, „Amintiri despre Ceaușescu”, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3-4/ 2020
29. Câmpeanu, Pavel, *Ceaușescu, anii numărătorii inverse*, Editura Polirom, București, 2007.
30. Cereșeanu, Ruxandra, *Decembrie '89. Deconstrucția unei revoluții*, Editura Polirom, Iași, 2009.
31. Georgescu, Vlad, *România anilor 80, München, Colecția „Clio fără mască”, Joe Dumitru Verlag, 1994*
32. Klingman, Gail, *Politicile duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, Editura Humanitas, București, 2000.
33. Marius Oprea (coord.), Flori Bălănescu, Stejărel Olaru, *Ziua care nu se uită. Revolta brașovenilor din 15 noiembrie 1987*, Editura Polirom, Iași, 2002
34. Micu, Iulian, *Alimentația rațională a omului sănătos*, Editura Medicala, București, 1978.
35. Neculau, Adrian (coord.), *Viața cotidiană în comunism*, Editura Polirom, Iași, 2004
36. Opreș, Petre, „Nicolae Ceaușescu și datoria externă a României”, în *Arhivele Olteniei*, nr. 25, Editura Academia Română, 2011, p. 213-231.
37. Opreș, Petre, Avram, Cezar, „False reporting on the romanian agriculture production (1989)”, *Revista De Stiinte Politice*, vol. 37, 2013, pp. 217-233. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/false-reporting-on-romanian-agriculture/docview/1398811691/se-2>
38. Petrescu, Dragoș, *Entangled Revolutions. The Breakdown of the Communist Regimes in East-Central Europe*, Editura Enciclopedică, București , 2014.
39. Petrescu, Dragoș, *Explaining the Romanian Revolution of 1989*, Editura Enciclopedică, București, 2010.

40. Stan, Marius, „Cu sacoșa spre comunism. Programul științific de alimentație rațională în România socialist”, în Ruxandra Ivan (coord.), *Transformarea socialistă. Politici ale regimului comunist, între ideologie și administrație*, Editura Polirom, București, 2009.
41. Stanciu, Mariana, Mihăilescu, Adina, „Poverty in Romania during 1945-1989”, în *Journal of Community Positive Practices*, vol. 18, no. 3 (2018), 21-38. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/poverty-romania-during-1945-1989/docview/2241218152/se-2>
42. Stanciu Cezar, „Nicolae Ceausescu and the origins of Eurocommunism” în *Communist and the Post-Communist*, nr. 48/2015, p. 83-95
43. Țăranu, Liviu, *Românii în epoca de aur*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012.
44. Tiu, Ilarion, „Achitarea datoriei externe. ultimul proiect grandios al lui Ceaușescu”, în *Sfera Politicii*, vol. 22, nr. 3, 2014, pp. 101-107,134. Retrieved from <https://www.proquest.com/scholarly-journals/achitarea-datoriei-externe-ultimul-proiect/docview/1628651339/se-2>

D. Resurse web:

11. <https://evenimentulistoric.ro/de-ziua-lui-ceausescu-sa-ne-amintim-de-programul-sau-de-infometare-stiintifica-a-romanilor-conceput-de-mincu-ministrul-sanatatii-al-lui-iliescu.html>, accesat astăzi 26.04.2021, ora 14.51
12. <https://historia.ro/sectiune/general/circulatia-autovehiculelor-in-romania-comunista-583038.html>, accesat astăzi 04 ianuarie 2023, ora 19.36
13. <https://jurnalul.ro/scinteia/special/condamnarea-la-foame-programul-de-alimentatie-stiintifica-a-populatiei-521489.html>, accesat astăzi 01.09.2021 , ora 18.51
14. <https://moldova.europalibera.org/a/28378687.html>, citat la 8.05.2020
15. <https://newsweek.ro/actualitate/cum-a-musamalizat-ceausescu-folosirea-unui-adeziv-radioactiv-in-alimente>, accesat la 13.01.2023, ora 10.25
16. <https://www.podul.ro/articol/3867/marturii-din-comunism-blestemati-fie-in-veci-cei-ce-si-au-batut-joc-de-noi-si-cei-care-plang-dupa-acele-vremuri-de-cosmar>
17. <https://www.rfi.ro/politica-90420-accent-istorie-criza-petrolului-1973-miza-resurselor>, citat la 08.05.2020

18. <http://suplimentuldecultura.ro/3417/crizele-alimentare-traume-ale-romaniei-recente/>, accesat la data de 27 februarie 2021, ora 20.18
19. https://ro.wikipedia.org/wiki/Universiada_de_var%C4%83_din_1981, accesat astăzi 27.12.2023, ora 5.31
20. <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/documents/article/RAPORT%20FINAL%20CADCR.pdf>, accesat la data de 10 martie 2021, ora 18.40

E. Periodice:

Buletinul Oficial, 1973, 1977, 1979, 1981, 1981, 1985, 1987

Informația Bucureștiului, 1979, 1981, 1982, 1985, 1987, 1989

România liberă, 1979, 1981, 1982, 1985, 1987, 1989

Scânteia, 1979, 1981, 1982, 1984, 1985, 1987, 1989